

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ

3.
СТРАНА

Батањско звоно звони 225 година

Евгену Думчи у спомен

8.
СТРАНА

4.
СТРАНА

Интервју: Зорица Рафајловић

Фолклорни фестивал у Калазу

12.
СТРАНА

РЕГИОН ЕУ финансира радове на мађарско-српској граници

Почела изградња граничног прелаза Бајмок

Управа царина Србије саопштила је да су у току радови на граничном прелазу Бајмок, између Србије и Мађарске, на изградњи новог прелаза у које ће укупно бити уложено 2,1 милиона евра. Сума од 1,8 милиона евра издвојена је из претприступних фондова ЕУ, нешто више од 300.000 евра обезбеђено је кроз национално суфинансирање, док је Управа царина преузела финансирање свих предуслова за почетак радова.

Изградња новог прелаза Бајмок, који се налази на пола пута између Суботице и Сомбора, растеретиће најфреквентније прелазе – Хоргош и Келебију, од којих је удаљен свега пар десетина километара, наводи се у саопштењу.

Пројектом је планирана изградња две саобраћајне траке на улазу у Србију и две на излазу, што ће значајно убрзати путнички промет са Мађарском. На граничном прелазу Бајмок неће, као ни до сада, бити теретног саобраћаја, али се зато очекује да промет аутомобила и аутобуса значајно порасте.

Модернизација граничног прелаза Бајмок унапредиће и рад граничних служби, царине и полиције, јер је пројектом предвиђено да прелаз буде изграђен у складу са највишим стандардима, који подразумевају и изградњу

Нови гранични прелаз, који се налази на пола пута између Суботице и Сомбора, растеретиће најфреквентније прелазе – Хоргош и Келебију, од којих је удаљен свега пар десетина километара

Бајмок

просторија за граничне службе и њихов несметан рад, додаје се у саопштењу.

Изградња новог прелаза Бајмок трајаће 18 месеци, а завршетак радова се очекује крајем 2018. године, до када ће стари прелаз бити привремено смештен недалеко од новог. Радови на реконструкцији прелаза су на тендеру поверени српској фирми „Модулор“, док је за надзор над радовима и

квалитетом обављеног посла задужена француска компанија „Safegere“.

За то време, Мађарски покрет из Војводине обратио се отвореним писмом мађарском министру унутрашњих послова др Шандору Пинтеру, са молбом да помогне у решавању проблема све чешћег дугог чекања на српско-мађарској граници. У писму се подсећа да је „много Мађара из Војводине затражило боље услове рада

и боље плате у земљама западне Европе и да проблем чекања на границама загорчава живот војвођанској мађарској заједници“.

Снимајући ситуацију у локалним мађарским заједницама, активисти Мађарског покрета су дошли до сазнања да је у појединим местима своје домове напустило 40 одсто мештана, у нади бољег живота у иностранству. Уместо у земљама западне Европе, последњих година се примећује тенденција тражења посла у Мађарској, у пограничним местима, тако да више хиљада Мађара из Војводине већ ради у тим местима. Они се викендом обично враћају у Војводину, ради посета породицама и одржавања веза са домовином.

„Чекање на границама по више часова, директно отежава њихов живот, због чега су многи одустали од редовног доласка кући, а самим тим долази до трајнијег раздвајања породица. Из тих разлога Мађарски покрет моли министра да омогући бржи прелазак границе и да што више граничних прелаза између Србије и Мађарске ради нон-стоп“, наводи се у писму које је прослеђено и амбасадору Мађарске у Београду Атили Пинтеру и генералном конзулу Мађарске у Суботици Јаношу Бабићу. ■

Бивши премијер наљутио своје сународнике у окружењу

Ђурчањ против права гласа за Мађаре у региону

Један од лидера мађарске опозиције Ференц Ђурчањ, жестоко је разљутио војвођанске Мађаре, али и политичке лидере својих сународника који живе изван граница Мађарске. Председник Демократске коалиције изјавио је прошле недеље на скупу у Будимпешти да на предстојећим парламентарним изборима не треба да гласају они који никада нису живели у Мађарској и свакодневно се не суочавају са последицама свог избора. Ђурчањ је најавио да ће покренути акцију прикупљања потписа како би се Мађарима који имају пребивалиште ван граница земље ускратило бирачко право.

Ову изјаву некадашњег премијера Мађарске није добро примило око милион грађана који су по поједностављеној процедури у протеклих шест година тражили добијање мађарског држављанства по основу порекла и познавања језика. Међу првима је реговао Иштван Пастор, председник Савеза војвођанских Мађара, који је у изјави за РТВ Панон рекао да „вук длаку мења, али ћуд никада“.

Пастор је подсетио да је исти став Ђурчањ имао и 2004. године када је био премијер и када је на референдуму 5. децембра одбијено увођење двојног држављанства. Ђурчањ је у својој изјави изнео став да су прекогранични Мађари оруђе у рукама са-

Лидер Демократске коалиције најавио је прикупљање потписа за ускраћивање права гласа Мађарима ван граница, што је изазвало оштре реакције политичких представника његових сународника у региону

дашње власти Фидеса, ради остварења њених партијских интереса. Пастор каже да су за Ђурчања Мађари ван граница и даље Срби, Румуни, Укра-

јинци или Словаци, у зависности од тога како се изјасне.

Ових дана, Савез војвођанских Мађара покренуо је акцију током које ће

страначки активисти обилазити места у Војводини у којима живе Мађари и разговарати са грађанима који поседују двојно држављанство о могућностима гласања на парламентарним изборима у Мађарској идуће године, изјавио је Иштван Пастор.

„Према подацима СБМ-а у Војводини живи 170.000 двојних мађарских држављана. Према досадашњим информацијама пријаве за регистрацију је до сада поднело 33.000 грађана, дакле има могућности за повећање броја учесника гласања“, рекао је Пастор. Како је објаснио, приликом посете грађанима, активисти СБМ-а ће сваког држављанина Мађарске питати да ли жели да се региструје за гласање у Мађарској и у случају потврдног одговора, страначки активисти ће помоћи у правилном испуњавању пријаве да би је прихватила Национална канцеларија за изборе у Мађарској.

Иштван Пастор је недавно изјавио да ће СБМ подржати актуелну владајућу коалицију у Мађарској, предвођену Фидесом. „У том циљу ће СБМ помоћи двојним мађарским држављанима у Војводини да се региструју за изборе и да гласају на парламентарним изборима у Мађарској. Ми смо заинтересовани да Демократска коалиција и њен председник не дођу ни близу могућности формирања владе“, казao је Пастор. ■

Свечаност поводом јубилеја Српске школе у Батањи

ЈУБИЛЕЈ

Наставља се просветна и културна мисија дуга 225 година

У холу Српске школе у Батањи је, поводом јубилеја, постављена изложба фотографија, која је на стилизован начин приказала проток времена и смену генерација ђака и учитеља. Хорским извођењем песме „Молимо за фину тишину“, у интерпретацији ученика виших разреда, отпочео је програм у коме су учешће узеле све генерације полазника Српске школе и забавишта, заједно са њиховим наставницима.

Током свог постојања, батањска Српска школа изнедрила је 225 генерација ђака, колико је пута у овој установи zazвонило и прво септембарско звоно.

Овај значајан јубилеј обележен је 27. октобра у Дому културе, пред бројним гостима, међу којима су били и градски и верски званичници, пријатељи и партнери школе, као и њени некадашњи наставници и ученици

сме и предања о историји српског народа. Српска основна школа је за ових 225 година постојања дала огроман допринос вршењем своје просветне и културне дужности не само у српској заједници у Батањи, него и у региону – рекао је директор школе и споменуо имена и заслуге својих бројних претходника:

– Вера Пејић Сутор, Кристина Роцков, Марко Зорић, Петерне Лукач, Зено Мамужић, Ђура Пандуровић и многи други који су били на челу ове институције оставили су трага и изградили добре темеље нашој школи. На нама је да те темеље учврстимо и саградимо још бољу будућност ове школе. Сматрам да смо на добром путу. Али, свакако велику захвалност дугујемо и члановима колектива, како бившим, тако и садашњим. Без њих ова школа не би била тако успешна. Били су спремни да прихвате нове изазове и са ентузијазмом и оптимизмом поднесу терет претходних промена и реформи у образовању. Резултат тога је, да је школа израсла у савремену, нову школу, по мери детета.

Музички спот у коме је представљена садашњост и назначена будућ-

сада бринем о њој у име власника. Надам се да су деца, васпитачице, наставници, радници и родитељи задовољни садашњим условима рада институције. Сви корисници школе треба да уложе много труда у свакодневни рад, после чега се обично нижу и задовољства и успеси. Желим од свега срца да ова школа настави да живи у вековима који долазе и да имамо још много лепих прослава – поручила је Вера Пејић Сутор.

Присутнима се обратио и директор школе Никола Ђенеш Екбауер, истакавши да смењивање друштвено-историјских догађаја ни у једном моменту није прекинуло рад школе.

Батањски ђаци на сцени Дома културе

ПОЧЕЦИ ПОД ОКРИЉЕМ ЦРКВЕ

Импесионира историјски податак да је управо ова школа једна од најстаријих културно-образовних установа у батањском крају. Српска православна црквена општина основана је одмах по првом досељавању Срба, са циљем очувања идентитета народа. Православна црква је сазидана 1778-1789. године и под њеним окриљем 1792. године је покренута и црквена настава на српском језику. Забавиште почиње са радом 1896. године и тада је изграђен и стари део зграде данашње школе.

Госте су поздравили директор школе Никола Ђенеш Екбауер, претходна директорка Вера Пејић Сутор, док се директор Српског института Петар Ластих, представљајући монографију о школи, осврнуо на векове њеног трајања.

– У име Самоуправе Срба у Мађарској и моје лично име најсрдачније вас поздрављам. Драго ми је да данас могу да будем са вама и заједно прославимо 225. годишњицу постојања Српске школе. По постојећим, званичним подацима Срби су на ову територију стигли знатно пре Велике сеобе Срба. Ту су саградили српску православну цркву, а затим и школу. Српска школа је била у власништву Православне црквене општине све до национализације. Затим је о школи и забавишту бринуло руководство и бирање тело града Батање. Током општације 1923. године школа је изгубила врло много ученика. После Другог светског рата су се Срби масовно одселили из Батање, из политичких разлога. Од 1962. до 1992. године Српска школа је спојена са Румунском школом, а тек потом постала је самостална српска школа, после чега се и број ученика постепено повећава. Од 2011. године власник институције је Самоуправа Срба у Мађарској. Древна школска зграда, која је саграђена 1896. године, обновљена је и проши-

рена, најпре 1996, а затим 2010. и 2011. године – рекла је Вера Пејић Сутор и подсетила да се на томе ради и данас, у намери да ова институција буде све модернија и све популарнија.

– Батањска српска двојезична основна школа и забавиште је моја омиљена бивша школа, где сам провела највећи део свог живота, прво као малишан и ученик, затим као васпитачица, наставник и директор. Ни дан данас се нисам одвојила од ње и

Домаћини и гости прославе

Никола Ђенеш Екбауер

– Називи су се мењали, али је њен задатак увек остајао исти: неговање, очување и преношење српског језика, народних обичаја, фолклора, пе-

ност школе, изазвао је истинско одушевљење и радост свих. Промотивни спот дело је заједничког рада ученика и наставног особља школе (можете га погледати на Фејсбук страници школе).

Још један дар за публику били су стихови песама Драгана Лукића и Десанке Максимовић, у интерпретацији ученица шестог разреда. На цитате српских књижевних великана који су говорили о школи и ђачком добу, подсетили су ученици нижих разреда.

Забавиштанци су наступили са рецитацијама, песмом и игром у колу, у пратњи васпитачица. Фолклорну кореографију „Крајиште“ извели су ученици четвртог и петог разреда, да би уследио модеран плес на тактове песме коју је за школу компоновао драмски студио „Чаролија“ из Новог Сада. Прослава је завршена заједничким певањем рођенданске песме школе, а затим и школском химном.

Сања Ковачевић

ИНТЕРВЈУ

Зорица Рафајловић, аташе за културу Амбасаде Мађарске у Београду

Србија је отворена према другим културама,
а посебно према мађарској

Српска заједница у Мађарској може се подичити да има новог дипломату, тј. да се један њен члан однедавно запослио у дипломатији. Наиме, Зорица Рафајловић из Помаза од 1. августа текуће године ради као аташе за културу у Амбасади Мађарске у Београду, а уједно је и заменик директора Мађарског културног института „Collegium Hungaricum” у главном граду Србије, који је отворен 1. јула 2014.

Имајући у виду да је Мађарски културни институт један од водећих промотера културе у српској престоници и да према мађарској култури влада

„У Србији се пуно тога већ зна о мађарској култури, али очигледно је да она још више жели да сазна о богатству културе наше земље. Захваљујући отварању Мађарског културног института 'Collegium Hungaricum' у Београду, током 2014. године, мађарска култура се достојно представља, а тако ће бити и убудуће”, каже наша саговорница

српске заједнице при Српском демократском савезу. Након формирања самоуправног система у Мађарској, била сам члан и прве српске самоуправе у Помазу. У следећем циклусу нисам се већ кандидовала, већ сам радила као члан руководства Културно-уметничког друштва „Опанке” у Помазу. Ту сам пружила помоћ у остваривању два велика пројекта. Као први, истакла бих истраживање помашке фолклорне грађе, која је била основа настанка „Помашког сватовца”.

А други важан пројекат је био „Помашко ружичало”. У нади откривања старина, евоцирања успомена, ми смо потражили, пре свега, старије особе помашке српске заједнице. У разговору са њима, снимили смо на касетофон како су некада изгледале српске свадбе. Можда најдирљивији моменти су били када су старији људи из својих фиока вадили народне ношње и показали нам их. Радило се о уникатима, таквим ношњама, које можда деценијама нису вадили! Они су те ношње сматрали својеврсним кутијама за накит. Очигледно је било да су ти народни одевни предмети представљали огромно богатство, културно наслеђе. Ја сам их тада замолила да нам позајме те ношње, како би наша кројачица те везове, кројеве, мотиве могла да евидентира. Многи су ми изашли у сусрет, чиме су доказали да имају поверење бар што се тиче моје маленкости. Захваљујући њиховој подршци, кореографија је постављена на бину и на Европској смотри српског фолклора, која је одржана у Паризу, освојила је друго место.

Дуго, преко двадесет година сам радила у култури и ево, сада сам поново доспела у културу. Могла бих рећи да је живот заиста непредвидив! Наиме, на место аташеа за културу доспела сам путем конкурса. А приликом подношења конкурсног материјала и у целом процесу припремног периода, моји највећи навијачи били су моја деца. Она су, приликом мог именовања, била пресрећна и поносила су се маминим успехом.

У којој мери Вам је значила њихова чињеница да перфектно говоре српски, да сте раније учествовали у народном, пре свега, српском културном животу, у културним активностима Срба у Помазу?

— Свакако, пуно је значило знање српског језика. Наравно, и искуство је било потребно, но, све то не би било довољно... Осим већ поменутих, било је потребно и образовање, стручно искуство, знање више језика (осим мађарског и српског, Зорица говори енглески, немачки и руски — примедба аутора). Свакако је било важно поднети стратешки план у конкурсном материјалу, штавише, требао је и

нистарства спољне трговине. Иако је понуда била заиста привлачна и великодушна, ја сам требала да ставим на вагу, хоћу ли се примити или не. Наиме, у року од годину дана хтели су ме послати за секретара спољне трговине трговинског представништва Мађарске у Београду. Пошто сам, међутим, била пред порођајем, ја сам донела одлуку да останем на порођајном са мојом малом децом, будући да сам сматрала да је овај период неизбрисив и незабораван у животу једне жене, мајке.

Одлука је, дакле, њала и нисте се зайослили као секретар спољне трговине трговинског представништва Мађарске у Београду. Шта се још збило са Вама? Пошто сте били активан учесник културног живота српске заједнице у Помазу?

— Заиста, укључила сам се у друштвени, пре свега, културни живот у Помазу. Међутим, то сам урадила још раније, у својим младалачким годинама, као клинка. Била сам потом члан руководства месног Српског клуба, па секретар и потпредседница месне

индиректно, за наш посао. Једном приликом када сам се вратила из Београда — где сам редовито одлазила на Сајам књига — позвали су ме и тада сам добила једну веома ласкаву понуду. Радило се о могућности запошљавања на Југословенској рефератури Ми-

Зорица Рафајловић

велико интересовање у матичној нам земљи Србији, сасвим је природно да на раменима новог аташеа за културу има доста задатака, обавеза. Како још више истаћи, презентовати шароликост културе Мађарске, у чијем домену се као саставни део налази и српска култура, тј. култура Срба у Мађарској? То је био и повод да разговор поведемо са аташеом за културу Зорицом Рафајловић, која нови задатак сматра чашћу и изазовом.

— Мене је дипломатија, као област, увек привлачила. Некада сам као економиста радила у спољној трговини, спољно-трговинским предузећима, пре свега, у сфери културе. Била сам запослена у филмском предузећу. Захваљујући мојим радним обавезама, дужностима, много сам путовала на разне фестивале, сајмове, изложбе и већ тада сам се упознала са многим дипломатама, будући да су нас посећивали представници дипломатских представништва разних земаља. Такође су нас посећивали и из Амбасаде Мађарске и интересовали се,

„Collegium Hungaricum” у Београду

обимни опис који се тицао моје стручне каријере и цивилне сфере.

Када већ поменусије сјајешки план у конкурсу, смео ли знајши иша сје назначили међу циљевима, плановима? Сиуран сам да бисје волели да представите све најлејше из области мађарске културе, ја можда чак и српске културе у Мађарској? Наиме, ако смо добро информисани, ускоро ће се у Београду, у Мађарском културном институту 'Collegium Hungaricum' представити Тамбурашки оркестар 'Банаш' из Деске, ја и други носиоци културе Срба из Мађарске?

— Могу да потврдим ваше информације. Ускоро, тачније 16. новембра одржаће се „Вече Срба из Мађарске“. Том приликом одржаће се предавање о историјату и култури Срба у Мађарској, отвориће се изложба сликара и графичара Милана Ђурића, а потом ће уследити дружење уз музику и наступ Тамбурашког оркестра „Банат“ из Деске. Пре свега, нагласак желимо да ставимо на аутентичност и баш зато, од оркестра смо затражили да изведе наше песме и игре, тј. Срба у Мађарској. Касније, наравно, свирци ће имати прилику да представе и свој шири репертоар.

То ће бити први корак иако ве рсије. Да ли ће ие и убудуће радити на сличним иницијативама?

— Свакако, то је сада први пут, но, планирамо из године на годину да приредимо сличне вечери. Са задовољством ћемо радити, наиме, у Београду, али и уопште у Србији, можемо констатовати да су људи дружељубиви, отворени, гостољубиви, крајси их права мултикултуралност. Отворени су према свим културама, а ту спада и мађарска култура. Приредбе које се одржавају у Мађарском културном институту „Collegium Hungaricum“, увек су радо посећиване, сала је увек препуна и влада огромно интересовање према нашим програмима. Не само од стране српске публике, већ и од стране оних Мађара, који су се настанили у Београду, ту раде, чак штавише, имају и свој посебан клуб у српској престоници.

Наравно, 'Collegium Hungaricum' има своју мисију у промоисању мађарске културе. Како види

ше, колики је његов значај у промоисиву културе мађарској народа? Уојшије, колико је српски народ уознај бојисивом мађарске културе, коју Ви настјојите да ишо боље презентујете српској јавности?

— У Србији се пуно тога већ зна о мађарској култури, али, очигледно је да она још више жели да сазна о богатству културе наше земље. Захваљујући отварању Мађарског културног института „Collegium Hungaricum“ у Београду, током 2014. године, мађарска култура се достојно представља, а тако ће бити и у будуће. Штавише, пошто се у Београду одр-

жавају бројни међународни фестивали на којима учествују и наши уметници из Мађарске, осим што њихове наступе организујемо и у нашем институту, ми се прикључујемо као суорганизатори фестивалских приредаба у српској престоници. Наши врхунски уметници из Мађарске су на овим приредбама наступали са огромним успехом, што само потвр-

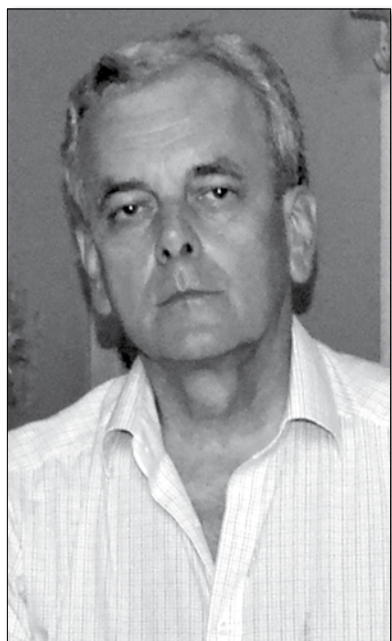
ИНТЕРВЈУ

ђује изузетан квалитет мађарске културе.

Да ли сје се већ навикли на Београд? Каква је атмосфера у српској престоници? Не фали Вам Помаз?

— Наравно, недостаје ми. Поготово моја породица. Пошто сам ја у Београду тек однедавно, треба да прође времена како би се сасвим навикла. Недавно сам била код куће и тада сам осетила неки чудан осећај. Јесте, код куће сам, али се морам вратити. Тиме је и сам осећај, односно, повратак у Београд био лакши упоређујући са прва два месеца. Београд је отворен, дружељубив и гостопримљив град. Када се људима представим и сазнају за моје српско порекло, односно, проговорим српски, једноставно, врата се отварају и то је заиста пријатан осећај. Са друге стране, овде имам и родбину, пријатеље... Могу слободно рећи да Београд има своју посебну атмосферу, свој филинг.

Разговарао: Предраг Мандић
(На молбу саговорнице и аутора текста, интервју објављујемо без лекторских и стилских интервенција, што је пракса и са осталим текстовима нашег сарадника Предрага Мандића.)

Др Љубомир Јанчкин

Иницијатива Срба са јуја Мађарске

Установљен Дан образовања у Десци

У згради Културног, образовног и верског центра „Свети Сава“, 9. октобра одржана је проширена седница Самоуправе Срба у Десци, а иницијатор одржавања новог форума већ поменутог бираног тела био је др Љубомир Јанчкин, члан месне српске самоуправе. На седници се разговарало о датуму одржавања уручења признања „Најдражи учитељ“ и организацији „Дана образовања у Десци“.

Наиме, на заседању је прихваћена иницијатива да се у наредне три године у свакој одржи по један „Дан образовања у Десци“. Први ће бити посвећен Српској основној школи, други ће гласити о Српском забавишту, док трећи о аматерској позоришној делатности у овом насељу, између осталог, и

зато јер је Деску између два светска рата, па и после Другог светског рата све до краја осамдесетих, почетка деведесетих година XX века красила примерна позоришна делатност. Најновије, она се испољава у кругу најмањих и најслађих, тојест, забавиштарци су они, који предвођени својом забавиљом Споменом Брцан Ђукин настоје да увежбају кратке, симпатичне дечје комаде.

Током седнице одлука је пала, да ће се први „Дан образовања у Десци“ одржати 11. новембра. Организатори приредбе ће поменути дан повезати са свечаним уручењем признања „Најдражи учитељ“. Ко што смо писали у једном од ранијих бројева *Српских недељних новина*, ове године ова награда постхумно ће припасти Вели-

миру Вељку Радићу, дугогодишњем учитељу, наставнику који је, малтене, цео свој живот посветио дешчанској Српској основној школи и српском школству у Мађарској. Он би, иначе, да је доживео 15. новембар прославио свој 85. рођендан.

На поменути приредбу организатори ће позвати све његове бивше ученике, а како нас је информисао др Љубомир Јанчкин, члан бираног тела Срба у Десци, од тренутка запошљавања, па све до одласка у пензију, Велимир Вељко Радић је имао 102 ученика. Од тога, нажалост, четрнаесторо су преминули, што значи, да ће на први „Дан образовања у Десци“ позив добити њих осамдесет осморо бивших ученика најдражег учитеља.

П. М.

Српска књижевна реч из Мађарске путује меридијанима и проноси добар глас о нама

Читаоце присутне на сајамском платоу „Лаза Костић“, на промоцији српских издања из Мађарске, поздравио је најпре Милан Ђурић, в. д. директора Културног и документационог центра у Мађарској, који је публику упознао са почецима, али и актуелним стањем српске издавачке делатности у Мађарској. Том приликом приказао је више издања „Радионице Венцловић“, чији је уредник Петар Милошевић.

Ђурић се осврнуо и на преводе српских аутора из Мађарске на мађарски језик. Посебно пажњу посветио је првом издању ове радионице, под називом „Песма будилника“, које представља антологију младих српских песника у Мађарској, објављену 24 године након претходне сличне јужно словенске антологије „На другој обали“.

„Било је потребно премостити овај јаз и придати издање ауторима који би требало да буду читани као савременици наредних генерација Срба у Мађарској. Наслов књиге је симболичан, носи име једне Олахове песме, али са овом књигом се буди и формира нова издавачка делатност унутар наше заједнице“, рекао је Ђурић.

Публику је веома заинтересовала књига „Венцловићев сентадрејски бувар 1717“, која представља фототипско издање рукописне књиге са почетка XVIII века, са рашчитаним текстом и преводом на савремени српски језик.

Јавност у Србији упозната је са издавачком делатношћу „Радионице Венцловић“ Културног и документационог центра Срба у Мађарској и продукцијом „Српских недељних новина“, а своја управо објављена књижевна издања публици су и лично представила двојица српских писаца из Мађарске

Ово издање приредили су Димитрије Е. Стефановић и Томислав Јовановић. Такође, пажња је била усмерена и на Милошевићеву књигу „Лондон Помаз“, као и „Сторију српске књижевности“.

„Сматрао сам да је огромни хендикеп да су наши књижевници читани само унутар наше малобројне заједнице у Мађарској, јер њихова дела заслужују ширу публику. Ако смо у могућности, треба подржати и књижевнике да не буду гетоизирани. Управо из тих разлога моја идеја је била да се остваре преводи српских аутора из Мађарске на мађарски језик, и до сада су у оквиру Радионице Венцловић објављени романи Драгомира Дујмова, Петра Милошевића, Милана Степанова, а ових дана треба да изађу и приповетке Предрага Степановића.“

На овој, веома посећеној манифестацији, публика је могла да се упозна и са првом књигом поезије Грге Олаха и једанаестим по реду књижевним издањем Драгана Јаковљевића. У име издавача о збирци „Задремале осмице“ Грге Олаха говорио је Милан Ђурић. Збирку чини четрдесетак песама на српском и мађарском језику. Грга Олах је говорио о својој инспирацији и настанку ове збирке, а публика је могла да чује стихове и од самог аутора.

Исте вечери представљена је и годишња продукција Српских недељних новина, о којој је детаљније говорио главни и одговорни уредник листа Драган Јаковљевић. Део сусрета стваралаца из Мађарске са читаоцима у Србији, искоришћен је и за представљање Јаковљевићеве нове ауторске књиге поетске прозе „Шапат времена“.

Д. К.

Удружење књижевника Србије представило дело Драгана Јаковљевића

„Шапат времена“ – књига за разговор са сопственом душом

У култној београдској институцији српске писане речи, у Француској улици број 7, добродошлицу Драгану Јаковљевићу и многобројним посетиоцима пожелео је један од челника УКС-а Миљурко Вукадиновић, истакавши да су писци из дијаспоре и региона, или како он каже аутори „заграничне књижевности“, увек добро дошли и радо виђени на књижевним вечерима у матици.

– Пред нама је двојезична збирка, на српском и енглеском језику, која ће комуницирати са читаоцима прелазећи језичке и културолошке границе – рекао је, поред осталог, Вукадиновић, који је упознао посетиоце промоције са вишестраном личношћу аутора, који у Будимпешти уређује Српске недељне новине и предаје историју српске књижевности и културе на Смеру за српски језик и књижевност Универзитета ЕЛТЕ. Према речима домаћина, део садржаја нове књиге Драгана Јаковљевића заслужено ће се наћи у антологијама и зборницима на чијем састављању ће у догледно време радити Удружење књижевника Србије и људи окупљени око њега.

О једанаестој по реду књизи Драгана Јаковљевића надахнуто је говорио и књижевник Александар Чотрић.

– Ово није ни новела, ни роман, ни збирка песама, ни поема, ни монодра-

Једанаесту Јаковљевићеву књигу критичари су, на промоцији у Удружењу књижевника Србије, оценили као дело које „враћа веру у лепу литературу, подиже углед књижевном делању, афирмише српску књижевност у свету и представља путоказ младим писцима“

ма, ни збирка есеја, а истовремено је све то заједно. То је лирски текст, модерне литературе, модерног поступка, и духом и стилем. Засигурно је да је Драган Јаковљевић написао суптилно, поетично, лирско, танано и испо-

ведно дело, које обилује и мудростима и емоцијама – истиче Чотрић и додаје да се због оваквих дела воле и поштују књиге.

– Дела као што је „Шапат времена“ враћају веру у лепу литературу, поди-

жу углед књижевном делању, афирмишу српску књижевност у свету и представљају путоказ младим писцима. Књига Драгана Јаковљевића одлична је основа за избор радова за будуће панораме, зборнике и антологије, уџбенике и школске програме. Дело пред нама доказује да се на српском језику пише добра књижевност, јер дубоке мисли досежу врхове савременог стваралаштва. Тако је српска књижевност добила још једног значајног књижевника који ствара на просторима Панонске низије – нагласио је Чотрић.

– Ово није књига за лако поподне, већ за дубок разговор са сопственом душом, за ослушкивање времена, јер време Драгана Јаковљевића не виче. Оно нам шапатам поручује да ћемо, када се дубоко загледамо у своју душу, овладати умећем припадања себи – рекла је Дениса Кондић, која је књигу „Шапат времена“ превела на енглески језик.

Објављивање ове књиге финансирао је Покрајински секретаријат за културу, информисање и односе са верским заједницама АП Војводине. У складу са својим могућностима, овај издавачки подухват помогле су и српске самоуправе у Батањи, Печују, Ловри, Сегедину, Тукуљи, Српском Ковину и у XIII кварту Будимпеште.

Д. Б.

Празновања у Мајшу, Илоциу и Мађарбоји

ДУХОВНОСТ

Духовне свечаности у част Свете Петке и Светог Луке

Мајш

Празновање Свете Петке је последње суботе у октобру текуће године одржано у Мајшу. Поводом Петковаче, у месном српском православном храму у присуству педесетак српских православних верника како из мађарског, тако и хрватског дела Барање, свету литургију служили су о. Андреј, игуман манастира у Српском Ковину, јерођакон о. Митрофан, монах из манастира Грабовца, јереј Милан Ерић, парох печујски, администратор мајшанске парохије и протођакон Андраш Штријк.

Свечану славску беседу одржао је јереј Милан Ерић, администратор мајшанске парохије.

Јереј Милан Ерић је подсетио да је у овим временима преко потребна љубав, међусобно разумевање, усмеравање младежи према вери, поштовању.

„Покајање треба бити савршено слободно и никако не принуђено од стране онога који исповеда. Исповест није разговор о својим недостацима, сумњама, није обавештавање духовника о себи и тим мање није *йбожан обичај*. Исповест – то је пламено покајање срца, жудња за очишћењем, која потиче од осећања светиње, умирања за грех и оживљавања за свестост”, рекао је отац Ерић.

На крају своје проповеди захвалио се свима који су својим присуством увеличали црквену славу у Мајшу. Он је, уједно, присутне вернике позвао и на предстојеће светодимитријевске храмовне славе у Шароку, Шиклошу и Мечки, односно, на отварање изложбе „Лукијан Богдановић – последњи патријарх карловачки“, које ће се 9. новембра са почетком у 17 сати приредити у печујском Дому цивилних заједница.

Уследила је, потом, литија, а затим је пред светим храмом уприличено резање славског колача и благосиљање кољива: кумовала је Јованка Бертић из Загреба, Републике Хрватске, чији преци потичу из Мајша, а деда и мајка, те њени родитељи су оновремено, почетком прошлог века, оптирала у

Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца. Она је кумство за следећу годину предала Светлани Рајковић из Осијека.

Празновање Петковаче организовано је и у Илоциу, у који је након празновања патрона мајшанске светиње прешао скроман број српских православних верника. У „малом бисеру“ вечерње, којем је присуствовао и начелник села Јожеф Јухош, служили су јереј Милан Ерић, парох печујски, администратор парохије у Илоциу и протођакон Андраш Штријк. О. Ерић је одржао и пригодну беседу, а потом је обавио и резање славског колача те благосиљање кољива. Кумовале су породице Ерић и Штријк.

На крају прославе Петковаче, заштитника светиње, начелник села Јожеф Јухош је присутне упознао са радом локалне самоуправе села на очувању светиње. Наиме, јавни радници уреда су недавно орезали гране дрвећа, које су претиле да ће својом тежином нанети штету торњу светог храма. Ти послови ће се ускоро наставити, као што ће се и убудуће брига водити о месном српском православном гробљу где се годишње пет пута врши косидба траве.

Начелник села је обећао да ће насеље предвођено њим и убудуће чувати месну српску православну цркву, посвећену преподобној мати Параскеви. Како рече, њену заштиту сматра приоритетним задатком, јер светиња

представља део историјата села у којем су некада живели и стварали житељи српске националности.

Иако у Мађарбоји данас има свега четири српске куће, ипак, 29. октобра

Илоцац

текуће године у месном српском православном храму, посвећеном Св. апостолу и јеванђелисти Луки, окупио се велики број српских православних верника како из мађарског, тако и хрватског дела Барање. Сви они дошли су с циљем да достојно

прославе заштитника светиње, која је сазида на 1814. године.

Позивној речи Верице Вуковић Рот, куме овогодишње храмовне славе, одавало се шездесетак верника који су својим громким молитвама улепшали свету литургију коју су служили јереј Милан Ерић, парох печујски, администратор мађарбојске парохије и протођакон Андраш Штријк. Из празновања заштитника мађарбојске српске православне цркве није изостао ни свечани чин резања славског колача и благосиљања кољива. Кумовала је Верица Вуковић Рот, а њој су се придружили и сви остали верници који су се налазили у светињи.

На крају традиционалног славског обреда, јереј Милан Ерић, парох печујски, администратор мађарбојске парохије одржао је и свечану славску проповед. Иначе, пуком случајности, баш у једној од црквених књига у мађарбојском српском православном храму, пред сам почетак свете литургије, пронађено је једно кратко писмено обраћање блаженопочившег,

Мађарбоја

тада још епископа будимског, Лукијана Богдановића ондашњем мађарбојском парохију. Писмо датира из 1907. године... На тај начин велелепна храмовна слава, која је прослављена у духу славских традиција, употпуњена је и проналажењем овог вредног документа.

Сем тога, празновање заштитника светиње настављено је трпезом љубави у месном Дому културе. Пред сам почетак агапеа домаћинима и гостима представили су се чланови Фолклорног ансамбла „Барања“ из Белог Манастира, Републике Хрватске. Они су извели једну мађарску и српску кореографију, а након заједничког славског ручка за добро расположење присутних побринуо се хармоникаш Иво Павковић Пака из Мохача, којем се придружио и солиста Раде Сенић из Кнежева, Хрватске.

Предраг Мандић

ИСТОРИОГРАФИЈА

Научни скуп поводом 100 година од смрти Евгена Думче

Први градоначелник Сентандреје и његово доба

Скуп је почео поздравним речима домаћина и протоколарних гостију, међу којима су били: др Габор Герендаш, бележник града Сентандреје, Раде Дробац, амбасадор Републике Србије у Мађарској, Валер Беде, заменик шефа одељења Министарства за људске ресурсе, др Милан Мицић, помоћник покрајинског секретара за културу АП Војводине и Коста Вуковић, руководилац збирке Епархијског музеја у Сентандреји и кустос.

Др Милан Мицић је поздравио госте испред покрајинске Владе и истакао да Сентандреја у историји српске културе и српској колективној свести заузима посебно место и има изузетан значај. Коста Вуковић је истакао основни мотив због кога се Српска заједница zaloжила да се обележи овај јубилеј, а то је чињеница да данашњи становници Сентандреје нису довољно упознати са Думчиним заслугама у српској мањинској заједници.

Предавања су одржана у три сесије, уз председавање Петра Ластаћа, Золтана Баде и Косте Вуковића. У првој, под називом „Евген Думча, јавни радник и добротвор“, прво предавање је одржао др Горан Васин (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), на тему „Евген Думча на црквено-народним саборима крајем XIX и почетком XX века“. Васин је изнео много конкретних података о црквеним народним саборима, као најважнијим институцијама српске црквено-школске аутономије и представничким телима Срба у монархији од 1868. године. Думча је имао велику улогу и активно је учествовао у саборским дешавањима. Изабран је за посланика црквено-народног сабора Будимске епархије, а своју функцију окончава последњим сабором 1912. године.

Др Ненад Нинковић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду прочитао је реферат о „Евгену Думчи у управи Будимске епархије у време владике Лукијана Богдановића“. Думча се у епархији први пут помиње у време будимског епископа Арсенија Стојковића, а у епархијској скупштини био је изабран за потпредседника 1886. и на тој функцији остаје дуги низ година. За то време показао је свој таленат за економисање, па је помогао у консолидовању финансија епархије и учествовао у изградњи школа и храмова. Такође су створени услови за оживљавање манастира Грабовца. Думча је давао и велика приватна средства преко своје фондације за сиромашне, коју је основао са сугрупом Петронелом.

Коста Вуковић је на основу архивске грађе, која се чува у Будимској епархији, написао реферат на тему „Српска црквена општина у Сентандреји у време председника Евгена Думче“. Изнео је много интересантних и важних чињеница, између осталих

Поводом једног века од смрти српског добротвора, политичара, привредника и првог градоначелника Сентандреје, у том граду је 26. октобра одржан скуп у организацији Српског института. Гости из Мађарске и Србије говорили су о различитим темама везаним за Евгена Думчу (1838-1917) и Сентандреју у његово време

Думчин избор за председника црквене општине Сентандреја 1887. године.

„Думча је успешно руководио одржавањем парохија, којих је тада било четири. Велика брига је била одржавање вероисповедних школа, као и задаци око обнове храмова и превазилажење криза изазваних уништавањем винограда филуксером. Својим залагањем готово увек је успевао да стабилизује тешка финансијска стања“, рекао је Вуковић.

Др Петар В. Крестић из Историјског института у Београду представио је реферат на тему „Српско привредно друштво Привредник и његов добротвор Евген Думча“. У свом излагању описао је време и услове у коме је настао Привредник.

„Срби су углавном представљали сеоско, неписмено становништво, а ин-

телигенција је била сконцентрисана у неколико градова. Средњи, привредни сталеж – лекари, адвокати и државни чиновници – није постојао. Државни намети су били високи. Народ је почео да продаје имовину и да се сели углавном у Америку. Значајан корак у прерасподели дотадашњих привредних и политичких позиција било је оснивање Српске банке и деоничарског друштва 1895. године у Загребу. Да би се решио све тежи положај села и сељака, сједињавањем више од 400 српских земљорадничких задруга, 1896. основан је Савез српских земљорадничких задруга. Одлука о оснивању Привредника код Владимира Матијевића, српског трговца, хуманисте и добротвора, сазрела је годинама. Ово друштво је по свом оснивању 1897. године, вршило просветну и привредну функцију, помагало у школовању талентоване деце и омладине слабијих материјалних могућности. Своју делатност Привредник је обављао све до 1914, да би се 1923. преселио у Београд, остављајући представништво у Загребу. Коначно је престао са радом 1947. године. Трговац и велело-

председник Евген Думча, како обилном финансијском помоћи, тако и личним ангажовањем, значајно је допринео изузетно успешним резултатима рада Привредника, који је одиграо кључну улогу у снажењу и осамостаљивању српске привреде“, изложио је Крестић.

Представљена је и кратка биографија Евгена Думче. Потекло је из цинцарске породице, гимназију и високу трговачку школу завршио је у Бечу, а потом се 1850. настанио у Сентандреји. Поред трговачког посла, био је потпредседник Српског народног црквеног сабора, председник Црквене општине, члан Епархијске конзисторије, члан, потом потпредседник административног одбора, потпредседник епархијске скупштине, члан управе Српске банке и деоничарског друштва у Загребу и председник њене филијале

у Будимпешти. За бивша Сентандреје је изабран је 1868. године. Извршио је реорганизацију управе Сентандреје, да би 1872. године постао њен први градоначелник. На овом положају се налазио 27 година и за то време значајно је допринео развоју града. За његово име везано је економско снажење Сентандреје, али и исушивање ритова и тршчара, изградња одбрамбених насипа према Дунаву и калдрмисање сентандрејских улица. Думча се 1862. оженио Петронелом Блажић, са којом је основао бројне задужбине. Пошто је имао изражен осећај припадности српском народу, свакако је највише помагао српско православно становништво. Савременици су га сматрали за једног од највећих српских добротвора са ове стране Саве и Дунава.

Рефератом Золтана Баде из Српског института у Будимпешти на тему „Евген Думча у мађарским и српским написима“, завршена је прва сесија излагања. Он је у свом излагању нагласио Думчину савесност у обављању административних задатака о чему су много писале и мађарске новине. Такође је био и веома непосредан у односима са грађанима Сентандреје. Из великог броја тематски и хронолошки сложених докумената, види се Думчина велика заслуга и заинтересованост за развитак Сентандреје.

У другој сесији, под називом „Срби у Угарској у мултиетничкој средини у доба Евгена Думче“, др Габор Безеци (Институт за књижевност МАН, Будимпешта) у реферату на тему „Народности и језици у Угарској крајем XIX века“, говорио је о статистичким подацима о обавезном основном школству, односу писменог и неписменог становништва, распрострањености новина по Мађарској, као и недостатку података када су у питању језик и мешовити бракови.

„Сентандреја је осликавала стање у Аустроугарској. То је била мултиетничка заједница, у којој је живео најмањи број Мађара. Средином XX века ова слика се мења, када Срби представљају само 12% од укупног становништва“, рекао је Безеци.

Затим је др Барна Абрахам (Институт за књижевност МАН) у свом раду на тему „Етнички односи у Сентандре-

ји на размеђи XIX и XX века“, говорио о етничким односима и конфликтима на овој територији, док је Кристина Боа (Филозофски факултет Универзитета ЕЛТЕ, Будимпешта) у свом реферату „Породица Думча у Пешти у првој половини XIX века“ представила трогенерациско породично стабло трговачко-банкарске породице Думча.

Последњи реферат у другој сесији на тему „Срби у Угарској из визуре артефаката Музеја Воводине“ изнела је Милкица Поповић (Музеј Војводине, Нови Сад). Поздравила је госте у своје име и у име Драге Његована, директора Музеја Војводине. Изложила је податке о оснивању и функцији Музеја Војводине.

„Због великог прилива експоната везаних за Србе у Угарској, а на иницијативу покојне др Федоре Бихар, на-

стала је потреба за формирањем нове збирке“, рекла је гошћа и потом дала детаљан опис музејских експоната везаних за Думчу и његово време, тренутно изложених у Музејском центру „Ференци“ у Сентандреји, поводом прославе јубилеја.

После дискусије и паузе, скуп је настављен трећом сесијом на тему: „Из живота Сентандреје и Евгена Думче у његово доба“. Предавање је најпре одржао Гергел Петерфи (Музејски центар „Ференци“, Сентандреја), који је говорио на тему „Сентандреја и железница на размеђи два века“. Реферат је говорио о важности да се Сентандреја повеже са Будимпештом, тежњи да се веза продужи до Вишеграда, тешкоћама при планирању и изградњи.

Петар Ластић (директор Српског

института, Будимпешта) је одржао предавање на тему „С читаоницом скопчано српско православно црквено певачко друштво Јавор у Сентандреји 1902-1914.“ Друштво је, како је истакао Ластић, од 1902-1914. године било највећа световна организација у средини у којој је Думча живео и којој је припадао. Он и његова супруга су били чланови и великим новчаним прилогом 1912. потпомогли су рад друштва. Иницијатор оснивања и један од чланова хора, био је свештеник Стеван Чампраг. Млади су, такође, имали великог удела у покретању рада друштва.

„До 1905. године друштво ради пуном паром, али ентузијазам касније опада, много чланова иступа, да би 1909. дошло до реорганизације и јачања делатности. Просторије друштва

ИСТОРИОГРАФИЈА

да Сентандреје. У клубу су организоване прославе, постојала је библиотека, одржавана су научна и теолошка предавања, постојала је и хуманитарна активност. Јавор је имао и своје штампани лист.

Лорант Ирмеш (завичајни историчар и новинар, Сентандреја) представио је Евгена Думчу као колекционара поштанских разгледница. Постоји колекција од 100.000 разгледница, а 1900. године Думча је добио златну медаљу за својих осам албума. Повезивао се са целим светом, писао је америчким и европским градоначелницима, а са неким се и срео. Слао је разгледнице Сентандреје и Будимпеште. У то време колекционарство је било једна

врста спорта. Да би могао да се дописује, морао је да буде учлањен у Друштво колекционара.

Последње предавање одржала је др Каталин Терек, историчарка из Сентандреје, на тему „Традиција и модернизација – сентандрејске свакодневице у доба Евгена Думче“. У овом предавању било је речи о разним одредбама донетим ради успостављања вишег нивоа хигијене и одржавања града.

По завршетку научног скупа, код спомен-плоче Евгена Думче венце су положили Петар Ластић, Золтан Бада, Коста Вуковић, др Милан Мицић, Борислав Рус, председник Самоуправе Срба у Будимпешти, Вера Пејић Сутор, председница Самоуправе Срба у Мађарској, Милан Рус, директор Српског позоришта у Мађарској и Јосо Маториц, драмски уметник. Затим је отворена изложба „Сребрно доба“ Музејског центра „Ференци“. Посетиоцима су се обратили Миклош Вершеги Нађ, градоначелник Сентандреје, Хајналка Кашаи, заменица директора Музеја, Драго Његован, директор Музеја Војводине и Петар Ластић. Одржан је и пригодан литерарно-музички програм у извођењу Српског позоришта у Мађарској и сентандрејског хора Јавор.

Главни покровитељ ових догађаја била је Самоуправа града Сентандреје, а финансијску помоћ пружили су Самоуправа Срба у Мађарској, Српска самоуправа у Будимпешти, Српска мањинска самоуправа у Сентандреји и месне српске самоуправе у III, VII, XIV и XIX кварту Будимпеште.

Текст: **Катарина Павловић**
На фотографијама Ивана Јакшића: **орјанизатори, учесници и тошти скупа**

су се налазиле у *Прејарандији*. Почетком Великог рата основана је заклада друштва Јавор и помоћу тих средстава при црквеној општини наставио је да ради хор, под управом Лазара Терцина. После Другог светског рата културни живот је поново оживео у оквиру Сентандрејског српског културног удружења и клуба 1986. године, када још нема закона о слободном удруживању грађана у Мађарској, изложио је Ластић.

Он је говорио и о организацији друштва, чији је службени језик био српски, а одлучивање колективно. Уочљива је била активност женских чланова. Друштво је имало преко 100 чланова и живело од чланарине коју су плаћали сви чланови, од улазница на манифестацијама и добровољних прилога. Дрво за огрев су добијали од гра-

ПОРТРЕТ

Наталија Мијатовић из Ловре (2)

„Еј, шездесет година брака... Године су као сенке прошле!”

Наша саговорница, тета Наталија, радо се сећа своје младости и прича како су јој лекари саветовали да се због слабог срца не удаје и не рађа. Она за себе мисли да је медицински феномен, или како каже: „Можда сам човјечије чудо”. Топлико је у њој била јака љубав и жеља за породицом да је била спремна да ризикује, одлучила је: „Ако ћу и по године живети и онда ћу се уда-ти.”

И удала се у деветнаестој. У октобру ће бити 60 година како су она и њен изабраник, Никола, заједно.

„Еј, шездесет година! А дани и године су као сенке прошле. Као трептај ока. Богу хвала, није се обистинила медицинска дијагноза. Изродили смо двоје здраве деце, Јулку и Љубомира који су сада породични људи и који су нам подарили четири унука: Лазара, Николу, Душана и Де-

Брачни пар Мијатовић, који је ових дана прославио 60 година срећног брака, цео свој век је провео у Ловри. И не жале. Ту су им преци и потомци, сви њихови. Не могу себе ни да замисле на другом месту. Ловранима је њихово место добро, на срцу. Обикли су и нашли радост у малим стварима. Од живота више нису ни тражили, ни очекивали. И сада, када је дошла старост, није им жао, јер су им животи лепо испуњени

гла бих мирна и задовољна да променим свет.”

Помишљамо како није лако усагласити све облике љубави, различитих мишљења, делити осећања, прихвата-ти другачија гледишта, живети у стрепњи, слутњи, даривати, чекати и растајати се. А све је то живот у свој својој једноставној сложености. Личе

Бог је чуо њене речи и био је уз њу. Када је умрла, остала је њена књижица. Тета Наталија је наставила да је чита и да се моли за ближње своје и да захваљује Богу на благостању и миру у породици. Она због нарушеног здравља не може редовно да иде у цркву, па се моли код куће. А молитва, без обзира где се изговара, једнако добро чини.

У часовима када одмара, тета Наталију окружују њени љубимци, пси. Код ногу Петика и Лаки простру се, па

Детаљ са венчања

јана. Проживели су заједно многе лепе године. Децу смо одгојили да буду поштени и вредни људи. Обоје су се школовали у Пешти. Јулка је од своје десете године, од петог разреда, а после још четири године била на факултету у Новом Саду и дипломирала на катедри за Јужнословенске језике. Љубомир живи у Ловри, у кући поред нас. Јулка са децом долази викендом из Пеште. Најсрећнија сам кад се сви окупе. Буде ми пуно срце, тада сам некако мирна. Дочекујем их и пратим. Највећи део живота ми је прошао у чекању.”

Као и све брижне мајке, жели да дочека пород и од својих унука: „Мојој срећи не би било краја. Мо-

нам на два дрвета која расту заједно, јачају и слабе, али се све време ослањају једно на друго.

Тета Наталија са посебним осећањем говори о *Молишвенику* који је наследила од своје маме. То је мала књижица, меких корица са ретким црно-белим илустрацијама чији су се листови истањили од дугогодишњег прелиставања.

Њена мама је веровала да су јој молитве услишене још у младости када је оболела од туберкулозе и када су јој лекари давали мало наде. Није губила веру. Молила се, а молитве су је духовно снажиле.

НЕСТАШЛУЦИ ПЕТИКЕ И ЛАКИЈА

Део домаћинства Мијатовићевих су и њихови кућни љубимци. У дворишту господари јазавичар Петика, а од прошле године је ту и Лаки. Долутао је ко зна одакле. Авлијанер који је остао без своје авлије. Био је запуштен, на његову дугачку дланку били су се налепили чичци, пун крпеља, јадан и чемеран. Облутао је око овог дворишта док га нису примили. Петика по цео дан јури каменчиће, играјући само њему знану игру са облацима које откопава и закопава за следећи дан, који започиње као и претходни. А када дође породица из Пеште, очи им се сјаје као небеске звездице. Протуре њушку кроз ограду, весело машу репом и чекају када ће се отворити капија да им скоче у загрљај.

Наталија и Никола Мијатовић, на дан венчања

ПРИЈАТЕЉСТВО ДУГО ЧЕТИРИ ДЕЦЕНИЈЕ

Ауторка чланка више од четрдесет година познаје породицу Мијатовић:

— Сећам се прве посете када сам била студент, седамдесет и неке. Дошла сам са сестром, тада студенткињом марксизма на Филозофском факултету у Новом Саду. Разговор се водио за пуном трпезом коју је тета Наталија припремила. На столу је био стаклени бокал са домаћим вином од грождја из сопственог винограда. Са Радио Београда се чула српска музика. Тито је још био жив и нама Југословенима био је све и свја. Сећам се како је чика Никола за столом рекао: *Није добро ишло вам је он икона, ишло се у њега кунеше. Несћаће Срби ако се не буду држали своја људског и божијег.* Сестра и ја смо биле затечене, поготово она. Нисмо биле свесне да смо заточенице једне идеологије. Запамтиле смо те речи за цео век: *Своје корене, језик и обичаје, ако не поштујеш и чуваш и од новој времена и од нових тослодара, нико и ништа си. Несћаће лоза твоја као да била није. У коло неће имати ко да се ухвати.* Сећам се када сам тета Наталију својевремено питала како се славе и обележавају црквени празници: Божић, Ускрс, Крсна слава, Врбица. Она је кратко одговарала: *Као и увек.* Том реченицом је све рекла. Није било места импровизацији. Светковали су онако како су њихови стари обикли.

Наши саговорници, данас

дремуцкају. Она се обично на тераси опушта и посматра како се расцветавују хризантеме упијајући последње благодети лета и сунца. Расцветавују се игличасте латице јесењег цвета у палети боја од јарко жуте до загасито црвене. И та чудесна мистерија расцветавана има свој танани мирис, има своју слутњу, на опроштај од сунца и ишчекивање зиме. Пред њом на столу укрштеница. Гледам је како је мирно испуњава тражећи још само једну реч; латински назив за срећу: ф-о-р-т-у-н-а, испишује у задате квадратиће. Задовољно се смешка и завршава укрштеницу и под водоравно и под усправно.

Славица Зельковић

BANKAN PARTY Budapest
 11. novembar, subota
 ELLÁTÓHÁZ (1074 Budapest, Pótl utca 10.1)
 22h Yu party
 DJ Mačić
 Otvaranje vrata 20.30h
 Karte na ulazu 1000Ft

TERRA TRAVEL
 Terra Travel, Gračanička 16
 11000 Beograd, Srbija
 +381 11 2632-921; +381 11 630-1591
 Dežurni telefon: +381 64 802-6680
 Telefon u Budimpešti: +36705047240
 info@terratravel.rs | www.terratravel.rs

Minibus prevoz "Od vrata do vrata"
 Dnevni prevoz na relacijama:
 Beograd - Budimpešta - Beograd
 Beograd - Beč - Beograd
 Beograd - Zagreb - Beograd
 Beograd - Slovenija (svi gradovi) - Beograd
 Beograd - Istra (svi gradovi) - Beograd

scan and find more
 TerraTravelRS
 /agencijaTerraTravel

Срдечно вас позивамо на Дан српског образовања, поводом доделе награде

НАЈДРАЖИ УЧИТЕЉ
 Велимиру Вељку Радићу, постхумно

Свечаност ће бити одржана у Сеоском дому у Десци 11. новембра 2017. у 14.00 часова

У Српском образовном, културном и духовном центру „Свети Сава“ следи освећење учионице која ће носити његово име

Након свечаног програма, следи пријем
 Дешчанска српска самоуправа

НАРОДНОСНИ ГАЛА ПРОГРАМ У ТЕРЕЗВАРОШУ
 23. новембра 2017. од 18.00 ч.

Својим програмима представиће се немачка, словачка, русинска, грчка, ромска, бугарска, јерменска и српска самоуправа

Eötvös10 Közösségi és Kulturális Szintér
 Budapest, VI Eötvös u 10

У организацији Српске народносне самоуправе у Ержедећварошу, Зајужбине Јакова Ињашиновића и Српског културног центра, биће одржане промоције два издања

„СТВАРАЊЕ ПРВЕ НАРОДНОСНЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У МАЂАРСКОЈ“
 Марије Ластић
 и
„ЈЕСЕЈЕВО СТАБЛО“
 роман Драгомира Дујмова

9. новембра 2017. (четвртак) од 18.00 ч.

О књигама ће говорити:
 Славица Зељковић и Давид Кеџман Дако

Српски културни центар
 Будимпешта, Ул. Нађмезе 49

ИНФО СЕРВИС

Српска народносна самоуправа у Сегедину и Сегединска месна српска заједница срдечно вас позивају на

СЕГЕДИНСКИ СРПСКИ БАЛ
 25. новембра 2017. у 19.00 ч.

Ресторан-пицерија „Welcome“
 Сегедин, Улица Келемен бр. 3

За добро расположење побринуће се Тамбурашки оркестар „Бачка“ из Суботице

Цена улазнице са вечером: 3500 фт
 Информације и резервације:
 +36 70 234 3235; +36 70451 4234

КОНЦЕРТ ОРКЕСТРА БОБАНА МАРКОВИЋА
 10. новембра 2017. од 19.00 ч.

Klauzál Gábor Művelődési Központ
 Budapest, XII Nagytétényi út. 31-33

СРПСКА И ГРЧКА ИГРАНКА НА СЕГЕДИНСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ
 13. новембра 2017. од 19.00 ч.

JATE Klub – Szeged
 Szeged, Dugonics tér 13

Сегединска месна српска заједница и Сегединска српска народносна самоуправа срдечно вас позивају на

ДАНЕ СРПСКЕ КУЛТУРЕ У СЕГЕДИНУ

11. новембар 2017. - Сегедински српски клуб (Улица Шомођи бр. 3)
 17.00 - Свечано завршно вече

Реализацију манифестације помогли су: Културни и документациони центар Срба у Мађарској, Комисија за образовање, културу и спорт Сегединске градске самоуправе, Република Србија - Покрајински Секретеријат за културу и Јавно информисање АП Војводине; Фонд Министарства за хумане ресурсе Мађарске

Позив за изредавање кандидата за

СВЕТОСАВСКУ НАГРАДУ И ПОВЕЉУ САВА ТЕКЕЛИЈА

Позивамо вас да дате своје предлоге за кандидате за добијање **Светосавске награде 2018**. У обзир долазе заслужни појединци или организације, који су својом дугогодишњом делатношћу знатно допринели очувању српства у Мађарској. Такође вас позивамо да пошаљете своје предлоге за доделу награде **Повеља Саве Текелије 2018**. Ово признање се додељује појединцима или организацијама који су допринели очувању културних и верских добара Срба у Мађарској. Према Правилнику ССМ-а о додељивању награда, који се налази на веб страници www.szerb.hu, предлоге са детаљним образложењем могу да дају чланови Скупштине ССМ-а, месне српске народносне самоуправе, српске цивилне организације, институције ССМ-а и појединци, припадници српске заједнице.

Предлози се достављају писменим путем на адресу Самоуправе Срба у Мађарској (Szerb Országos Önkormányzat, 1055 Budapest, Falk Miksa u. 3.), са назнаком „Предлог за Светосавску награду ССМ 2017“, односно „Предлог за Повељу Саве Текелија 2017“. Предлози се могу доставити и електронским путем, на адресу: ssm@t-online.hu.

Рок за приспеће ваших предлога је **15. новембар 2017. године**. Предлози који стигну после овог рока се неће разматрати, па вас зато молимо да своје предлоге пошаљете на време.

Самоуправа Срба у Мађарској (тел: +36 1 331 5345; имејл: ssm@t-online.hu)

СА ЛИЦА МЕСТА

Акције ђака и наставника батањске Српске школе

Угостили беочинске вршњаке и упознали румунску гастрономију

Посета гостију из Беочина, програм поводом обележавања дана мађарске револуције и учешће на румунској гастрономској манифестацији, обележили су месец октобар у градићу на тромеђи Србије, Мађарске и Румуније

једница. Осим из Батање, гости су дошли и из Буле, Чанадпалоте, Међешеђ-хазе, Нађлака. Поред румунске и српске, забележили смо и присуство словачке мањине.

Учесници су се представили својим националним јелима. Паприкаши, гула-

Српска школа у Батањи је недавно била домаћин њиховим увек радо виђеним гостима из побратимског града Беочина, тачније ученицима најстаријих разреда ОШ „Јован Грчић Миленко“. Њихова тродневна екскурзија започела је упознавањем са школом, изгледом учионица, начином рада, а кроз пријатељску фудбалску и кошаркашку утакмицу и са вршњацима који је похађају.

Том приликом, гости су обишли и центар Батање, као и музејску поставку националне српске и румунске собе. Вече су провели у пријатној атмосфери, коју пружа околина дворца Бреда, у близини Буле. Другог дана ђаци су имали могућност да се по-добрније упознају са Булом и да обиђу центар, тврђаву, дворца Алмаши и интерактивну изложбу у њему. Шетњу по лепој Були завршили су посетом чувеној „Стогодишњој послатичарници“.

Ни трећи дан није прошао без мноштва утисака. Гости су обишли Мезохеђеш, где су имали прилику да посете чувену ергелу и виде стабла стогодишњих платана, чије је порекло из Индије. Наставивши путовање ка западу, стигли су у Сегедин, где су прошетали улицом Карас, видели универзитетски центар и обишли православну цркву, у којој их је љубазно дочекао свештеник Павле Каплан. Ускоро је уследио крај овог дружења са драгим гостима.

Ученици шестог разреда су, заједно са својим разредним старешином, наставником Магдолном Бешењеи, припремили пригодан програм, којим је обележена револуција 1848-49. године, осврнувши се на све великане овог периода историје и тринаесторицу генерала погубљених у Араду.

Такође, обележен је и 23. октобар. Наставник Тамаш Хоторан је са ученицима седмог разреда подсетио на ва-

жна историјска дешавања из овог периода, када је подигнута револуција против тадашњег режима.

Дана 14. октобра, Батањци су присуствовали дружењу које је организовао Документациони центар Румуна у Мађарској, из Буле. Ово дружење је уприличено у дворишту Румунске школе у Батањи, и представљало је својеврсно окупљање представника мањинских за-

ши, слатка пецива, крофне и српски ћевапи, лепиња и шопска салата – све на једном месту. Дружење је било више него пријатно; почело је ујутру, а завршено је у раним поподневним сатима. Све присутне је забављало фолклорно друштво из Пећке, а један од водитеља програма био је и посланик Трајан Креста, који је свим учесницима упутио поздраве на свим језицима присутних мањина.

Сања Ковачевић

VI фолклорни фестивал у Калазу

Хрватски, црногорски и српски мелос на калашкој сцени

У Дому културе „Карољ Кош“ у Калазу, 21. октобра КУД „Табан“ представио се наступом своје дечје групе, *Играма из Србије* и *Играма из Лесковца*. Гости из суботичког КУД-а „Братство“ по други пут су били гости на фестивалу и приказали *Буњевачке ијре*, *Ијре из Војводине* и *Ијре из Мачве*. Чланови КУД-а „Румија“ из Бара, такође знанци од прошле године, представили су се сплетом игара из Црне горе, *Играма из Бокошторске залива* и *околне Бара*, као и игром *Још не свиће рујна зора*.

У сали калашког Дома културе окупиле су се фолклорни ансамбли из више земаља региона и приредили шаролик фолклорни програм. Поред осталих, представила су се и друштва из Мађарске

КУД „Банат“ из Деске и КУД „Рузмарин“ из Калаза представили су се заједничком копродукцијом. Подмладак ова два ансамбла приказао је *Ијре из Димијровграда*, кореографију коју су научили на Летњем фолклорном кампу у Батањи.

Са хрватског острва Хвара у госте је дошао КУД „Јелса“ и то са мандолинским оркестром као музичком пратњом. Публици су приказали традиционалне плесове са Хвара, *Девојачко немо*, *Глуво коло* из Рајванца, *Ево моја села маленоја* и грађанске

плесове старог Сплита. Одрасли играчи КУД-а „Рузмарин“ из Калаза одиграли су спалковачко коло.

Гостима се обратио Петар Крунић, потпредседник Самоуправе Срба у Мађарској, председник Српске самоуправе Пештанске жупаније и председник Српске самоуправе у Калазу, који се захвалио фолклорним групама на гостовању. Свим учесницима предате су свечане дипломе, после чега је дружење настављено игранком, уз музицирање оркестра „Рузмарин“.

Душан Вуковић, руководилац КУД-а „Табан“, био је задовољан програмом. Истакао је кореографију *Женско немо коло* фолклора са Хвара као врло оригиналну.

Организатори и покровитељи ове манифестације били су: Српска самоуправа Пештанске жупаније, Српска самоуправа у Калазу, Самоуправа града Калаза, Културно-уметничко друштво „Табан“ и Министарство за људске ресурсе.

К. П.

ЗНАМЕНИТИ СРБИ

Драгиша Брашован, архитекта

ПЕШТАНСКИ СТУДЕНТ – ТВОРАЦ МОДЕРНЕ СРПСКЕ АРХИТЕКТУРЕ

Име архитекта Драгише Брашована данас се најчешће везује за три зграде – у Београду, Земуну и Новом Саду – које су постале препознатљиви симболи средина у којима су изграђене: Државне штампарије (БИГЗ), Команде ратног ваздухопловства и Дунавске бановине. Свако од тих здања и даље, после осамдесет година од изградње, делује упечатљиво и готово монументално. И – упркос протеклом времену, његовом утицају и траговима, и бројним стиловима који су се појавили у међувремену – веома модерно.

Драгиша Брашован је био најзначајнији архитекта Србије. Не само по изведеним делима и њиховој естетици и значају, већ по томе што је „на велика врата“ увео модернизам у домаће градитељство, што је у том стилу успео да пројектује доминатна здања која су дала печат широком окружењу и, највише, што је успео да охрабри мноштво других колега да наставе тим трагом, осавременујући Београд и остале градове по Србији. Модерна у архитектури је тако и дословце покренула велики друштвени преокрет од балканске земље недавно ослобођене од вековног ропства под азијском царвином, до средине која трчи да ухвати спој са последњим европским трендовима, у свега неколико година.

Прича о Драгиши Брашовану је тако прича о стваралачкој храбрости да се трага, експериментише, наново дефинише и иде ка новом, непознатом, стварајући утицај на много широј скали од ускостручне професионалне. Јер, резултат

Најзначајнији српски архитекта дипломирао је 1912. године на Архитектонском факултету Техничког универзитета у Будимпешти, где је започео и пројектантску праксу у архитектонском атељеу *Töri és Rogány* (Тери и Погањ). Драгиша Брашован је личност која симболише читаву епоху новије српске архитектуре. Он је спојио у свом животу и свом делу три стила и три времена

који је дошао из тог унутрашњег немира и врења дао је Београду и Новом Саду оријентире за даљи развој и кретање ка савременом у оној мери у којој то приличи једној престоници и једном центру важног региона.

Драгиша Брашован (25. мај 1887, Вршац – 7. април 1965, Београд) студије је завршио 1912. на Архитектонском факул-

тету Техничког универзитета у Будимпешти. У мађарској престоници је започео и пројектантску праксу. Радио је најпре у архитектонском атељеу *Töri és Rogány* (Тери и Погањ).

По распаду Аустро-Угарске 1918. године долази натраг у новоформирану Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, где почиње ангажман на месту градског архитекта у Великом Бечкереку (каснији Петроград, односно данашњи Зрењанин). Већ ту оставља неколико зграда и здања која показују да се ради о талентованом архитекти: Соколски дом, вила на Бегеју, црква у Орловату.

У потрази за већим изазовима и бољом каријером, Брашован 1921. године прелази у Београд. Од 1925. године води сопствени пројектантски атеље *Архитекџа Драгиша Брашован* и то је момент од кога почиње једна од најблистави-

ним архитектама, посебно онима који су спремни да понуде нешто ново и „шик“, и то највише у три области: приватних вила новопечених богаташа, стамбених зграда за рентијере и јавних здања.

Већ тада препознат као склон неуобичајеним решењима и делима која одударају од окружења, Брашован убрзо избија у прву лигу веллеградских архитеката са обиљем поруџина, највише у прве две групе, вила и стамбених зграда. Од тадашњих дела својом неконвенционалношћу али и видљивим особеним стилем данас се истичу *Генчићева вила* у Крунској (актуелни Музеј Николе Тесле) и вила у Делиградској (данас амбасада Белорусије). Ипак, прве велике стамбене зграде у центру Београда које потписује (на Зеленом венцу, у Браће Југовића, итд.) показале да је Брашован спреман да храбро унесе постулате модерног доба – јасне линије, одсуство китњастих украса на фасадама, подражавање машина (авиона и бродова) у облику зграда, чисте површине – на здања које пројектује.

Ипак, његово поимање модерне је истовремено лично и аутентично, без превише подражавања других актера тог глобалног покрета који управо доживљава бум у Немачкој, Чехословачкој, Аустрији... Брашован домаћој модерни даје

Музеј Николе Тесле у Београду

јих каријера у историји домаће архитектуре.

Његов почетак се подудара са важном друштвеном епохом у којој у рату разрушени Београд креће да се убрзано гради и развија, посебно са доласком великог таласа руских избеглица од большевичке револуције које је нова краљевина СХС топло дочекала. Грађевински и економски бум погодује младим и перспектив-

особене одлике, чини је мање убрзаном и уочљиво топлијом од централноевропских остварења где доминира потреба да се што пре, прејакно и прехрабро раскрсти са академском епохом која је доминирала пре Првог светског рата.

На руку му иде и то што још увек калави и у рату порушени Београд нема велико и јасно дефинисано урбано језгро које ће наметнути строге норме

ОСТАВШТИНА ВЕЛИКОГ ГРАДИТЕЉА

- * Зграда Српске банке у Зрењанину (1920);
- * Есконтна банка у Београду (1921-22);
- * Соколски дом у Зрењанину (1924);
- * Црква Вавдења Пресвете Богородице у Орловату (1924-27);
- * Команда Ратног ваздухопловства Краљевине Југославије у Земуну (1935);
- * Банска палата и Бански двор у Новом Саду (1936-39);
- * Државна штампарија (БИГЗ) у Београду (1933-1940);
- * Обнова бомбардованог Старог двора у Београду;
- * Велики број стамбених зграда у Подгорици, Јагодини, Зворнику, Шапцу, Аранђеловцу, хотели у Тузли, Сопоћанима, Београду (Метропол), робна кућа у Чачку;
- * Велика палата Поште у Новом Саду (1963);
- * Од 1953. - обнова Петроварадинске тврђаве;
- * Генчићева вила у Београду (1927-29), данас Музеј Николе Тесле;
- * Југословенски павиљон на изложби у Барселони (1929-30), за који је добио Велику међународну награду за архитектуру.

Овај додатак објављујемо уз финансијску помоћ
Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова
Републике Србије

младим лавовима архитектуре. Уместо тога, центром града доминира свега неколико већих здања попут *Палате Рускија* Јована Илкића (данас Хотел *Москва* на Теразијама) или оближњег Старог/Новог двора, док остатак града у развојном и стваралачком смислу представља широку ледину на којој је било могуће релативно лако остварити разне архитектонске замисли. Са своје стране, тадашња публика, како наручиоци и инвеститори, тако и становништво, осећа потребу да се приближи светским трендовима и једном заувек извуче из постотоманског глиба, али и јада који је светски рат оставио за собом у читавој земљи. Отуда су архитекте подржане да буду слободне у потрагама и да донесу нешто ново, савремено и задивљујуће.

Ванредно талентовани Брашован у таквом контексту добија сав онај простор који ће му требати да развије сопствену посебност и визију. На првој изложби савремене југословенске архитектуре 1931. године у Београду приказао је изузетно занимљив пројекат југословенског павиљона за светску изложбу у Милану и прву верзију будуће Банске палате у Новом Саду.

„Непролазност његове архитектуре, ласкаве оцене које је добијао за живота и након њега, говоре да је заиста реч о ствараоцу свестране, наднационалне вокације, великог талента и изнадсеријске продуктивности, уметнику интернационалног искуства. Он је пре свега био мајстор архитектонске композиције, али није потребно знање да би се уживало у његовом делу за које нема границе. То говори да је његова архитектура хуманистичка, слојевита, пре свега окренута човеку, а не себи, без интелектуалистичке или идеолошке конотације. Узалудни су сви покушаји да се он веже за одређену културну, политичку и друштвену идеологију, он је увек био свој. Волео је лепо да живи, памте га као боема, човека који није био теоретичар него прагматичар практичар, није био архитектонски критичар, није предавао, нити је хтео да буде све, и градоначеник и професор, и пројектант и урбаниста, ауторитет у свим димензијама архитектуре“, рекао је говорећи о Брашовану професор др Александар Кадијевић са Филозофског факултета у Београду.

Дела у којима Брашован достиже највише домете у историји српске архитектуре настају крајем тридесетих година трилогијом Команда ратног ваздухопловства Краљевине Југославије у Земуну (1935), Банска палата и Бански двор у Новом Саду (1936-1939) и Државна штампарија (БИГЗ) у Београду (1933-1940).

Свака од тих зграда истог тренутка је постала „landmark“. Изведене су тако да и појавом симболизују функцију: Команда је својим обликом подражавала форму двомоторног авиона-бомбардера, Дунавска бановина је личила на велики речни брод који је пристао у срцу Новог Сада, док је Државна штампарија габаритима надмашила све што је у том тренутку постојало у Београду.

На срећу комплетног домаћег културног наслеђа и идентитета, све три су преживеле светски рат који је избио убрзо по њиховој изградњи, и остале сачуване да сведоче не само о величини Брашована као ствараоца, већ и о тадашњем друштву које је желело да буде део модерног света. Нажалост, у последњим деценијама њихов сјај бледи

услед небриге и лоше ситуације, и то нарочито највеће међу њима, зграде БИГЗ-а.

У тој епохи, остаје забележено и да се Брашован храбро и оштро успротивио намери владе Милана Стојадиновића да прихвати понуду нацистичког Трећег рајха (Хитлерове Немачке) да се на простору Калемегдана изгради велики олимпијски комплекс чију градњу су нацисти покушали да наметну Краљевини Југославији као део ширења свог утицаја и идеологије. Свестан чињенице да би то заувек уништило највреднији историјски споменик у Београду, калемегданску тврђаву, као и да би својим псеудоантичким стилем трајно наружило град, Брашован се оштро али и аргументовано борио да се такав пројекат чак не узме ни у разматрање: ауторитет који је већ тада поседовао и снага његових аргумената спасиле су Београд тог ружног оживљања који би му био бесповратно нанет.

Током Другог светског рата, Брашован доживљава тежак лични губитак када му је у једном од савезничких бомбардовања немачких циљева по Београду 1944. године уништена породична кућа на Црвеном крсту и у њој комплетна архива уз мноштво започетих пројеката и планова.

Други светски рат провео је у принудној изолацији, док је после ослобођења радио у Пројектантском заводу југословенских железница, Пројектном заводу Србије, предузећима *Србија-пројект* и *Југопројект*, краће време и у Црној Гори, а од 1959. до смрти обављао је дужност директора београдског пројектног бироа *Савремена архитектура*.

Од 1953. је био почасни и дописни члан Краљевског института британских архитеката, а 1961. је изабран за дописног члана САНУ. Умро је у Београду 1965. године.

Почевши од првих пештанских дана и раних остварења до 1927. године, Брашован је у својим делима примењивао је

најпопуларнијих градитеља породичних кућа и вила у Београду. Након овог прелазног периода Брашован се окренуо модерном покрету. Одступа од начела доследне функционалности и прибегава декоративности.

На првој изложби савремене југословенске архитектуре 1931. године у Бео-

вао је потом велики број стамбених зграда у Подгорици, Јагодини, Зворнику, Шапцу, Аранђеловцу, хотели у Тузли, Сопоћанима, Београду (*Мешројол*), те робну кућу у Чачку. У Новом Саду пројектовао је велику палату Поште (1963), а од 1953. радио је и на ревитализацији објеката на Петроварадинској тврђави: под његовим руководством Официрски павиљон претворен је у ресторан, уређени су репрезентативни салони и подигнута тераса са виковцем.

У пројектима насталим после Другог светског рата експериментисао је у духу тадашњег времена, приклањао се фолклорстичким манирима, покушавао је да помири предратни модернизам и послератни функционализам. У позним годинама живота Брашован се непрестано трудио да његови објекти не изгледају демодирани у очима младе генерације, али се са друге стране није могао ослободити потребе за идејним континуитетом свог дела.

Његов таленат је дао још једно од монументалних дела Београду који опет

КОРАЧАО ИСПРЕД СВОГ ВРЕМЕНА

Стручњаци кажу да Брашованова дела носе печат његовог препознатљивог антидогматичног и харизматског градитељског метода: оригиналност, оплеменену ликовну изражајност, композициону сигурност, равнотежу делова и целине, унутрашњу динамику и типичну брашованску склоност према детаљу. Складношћу облика, зналачким третманом, рафинираним осећајем за материјал и детаље, занатским перфекционизмом пројектованог и изведеног, наметнуто се као врхунски архитекта. Доказао је да није само умео да сустиже своје време, већ и да је, као велики градитељ, знао да се нађе и испред времена и средине у којој ствара.

граду публика је имала прилике да види пројекат југословенског павиљона за изложбу у Милану и прву верзију будуће Банске палате у Новом Саду.

Под утицајем Гропијусовог Баухауса, према Хегеровим и Менделсоновим узорама, хватао је корак са савременим то-

почиње да се убрзано развија после светског рата: хотел *Мешројол* на Ташмајдану постаје још једна од одлика градског ткива од момента када је изграђен, и у престоницу доноси, опет, дух нових времена. У време у коме Брашованове колеге експериментишу са соцреализмом или покушавају да обједине предратне стилове са духом нове комунистичке епохе, Брашован у зеленило ташмајданског парка спушта прави драгуљ и показни пример како треба да изгледа ремек-дело савремене архитектуре у граду који у то време и даље тражи свој урбанистички идентитет. У Новом Саду пројектује зграду Поште 1963. године, а једна од теза која никада није довољно била разрађена у јавности говори да је управо Брашован био онај ум који је утемељио Нови Београд и урбанистички одредио будући изглед тог новог дела града који је требало да буде симбол епохе која је завладала након 1945. године.

Тадашња власт је имала своје архитекте и урбанисте миљенике, чија су имена избила у први план већ почетком педесетих, али, једноставно, Брашован и даље није имао премца услед чега му је поверен важан задатак структурисања Новог Београда. Али, због своје предратне славе није могао да рачуна и на актуелну славу у том тренутку: уместо Брашована, за оца Новог Београда и данас у јавности важи други архитекта, док се у тек уском кругу посвећеника и истраживача познаје другачија верзија историје Београда.

Али, чак и да заувек остане лишен те почасте, Драгиша Брашован је упамћен у колективној свести као отац целокупне грађевинске модерне, са утицајем на далеко ширем пољу од само архитектонског. ■

Зграда Владе АП Војводине у Новом Саду

еклектичке елементе средњоевропске архитектуре.

Његова лична архитектонска филозофија била је прагматична и подложна заокретима. Уклапајући различите стилске елементе у чврсте и допадљиве целине његов стил се у наредним годинама практично приближио принципима модерне архитектуре.

Током двадесетих и почетком тридесетих година Брашован је био један од

ковима архитектуре, дајући свом изразу обележја домаће средине. Пројектовањем објеката у том периоду прошао је фазу експресионизма, симболизма и приближио се структурализму.

Његови пројекти из тридесетих година представљају незаобилазна остварења и важне оријентире у историји српске архитектуре XX века. Била му је после рата поверена обнова бомбардованог Старог двора у Београду, пројекто-

Свој година од смрти Милутина Бојића

СВЕДОК, ХРОНИЧАР И ЖРТВА МРАЧНИХ ГОДИНА ИСТОРИЈЕ

Отац Милутина Бојића, Јован, родом из Срема, регрутован у аустројску војску у доба босанско-херцеговачког устанка, пребегао је у Београд, ту се настанио и радио као занатлија. Мајка Софија, рођена Богојевић, била је домаћица. Имали су још два сина и две ћерке.

У Београду је Милутин похађао прво теразијску основну школу, потом Другу београдску гимназију (1902-1905) где је матурирао са одличним успехом и био ослобођен полагања завршног испита. Затим се уписао на студије метафизичко-педагошке групе предмета на Филозофском факултету, на којем ће апсолвирати 1914.

Прве литерарне радове почео је да пише још као гимназиста. Драмска трилогија *Десјошова круна*, која је сачувана у рукопису, датира из 1907, када је био ученик шестог разреда гимназије. Сам се образовао учећи стране језике и читајући дела светске књижевности – како класике тако и савремену продукцију – Библију, Игоа, Ничеа, Бодлера, Ростана, Толстоја, Мерешковског, Чехова, Ибзена, Вајлда, Фројда и друге.

Одушевљавао се позоришном уметношћу, па је као редовни сарадник различитих листова и часописа написао многе књижевне и позоришне рецензије (*Дневни лист*, 1910-1912; *Нова искра*, 1911; *Пијемонци*, 1911-1914).

За време балканских ратова путовао је у ослобођене јужне крајеве, писао путописне белешке, епиграме, књижевне и позоришне рецензије и историјску драму *Краљева јесен* (*Српски књижевни гласник*, 1912), која је 1913. изведена у Народном позоришту у Београду. Скерлић је поздравео његово појављивање у српској књижевности, а кад му је 1914. изашла прва збирка песама *Песме*, представио је (непосредно пред своју смрт) похвалном критиком у *Српском књижевном гласнику*.

Као глава породице (отац му је умро 1911) по аустројској објави рата 1914. сели породицу у Аранђеловац, па затим у Ниш, где обавља дужност цензора војне поште, уређује дневни лист *Гласник* у којем објављује велики број својих чланака. У Нишу је настао и еп *Каин*. У фебруару 1915. умире му и мајка, а у октобру и новембру са млађим братом повлачи се преко Црне Горе и Албаније на Крф. Овај „ход по мукама“ српске војске и избеглица, који је и сам једва преживео, описао је у потресном чланку *Србија у избељаштву*.

На Крфу, исцрпљен болешћу, свестан да неће још дуго живети, наставља да пише песме, преводи, завршава *Урошеву женидбу* и започиње *Вечну сјражу*, широко zamiшљену епопеју, чије делове објављује у *Српским новинама* које су почеле да излазе на Крфу.

Почетком јесени 1916. проводи једномесечно одсуство у Француској, где је последњи пут видео вереницу у Ници и брата у Тулону. Путује и до

Милутин Бојић је био песник, драмски писац, књижевни и позоришни критичар. Живео је само 25 година, а његову младост обележиле су националне трагедије током балканских и Првог светског рата, кроз које је и сам прошао. За собом је, поред осталих дела, оставио и чувену песму „Плава гробница“, као литерарно сведочанство о српским страдањима у Великом рату

ђаје, у миру и за време рата) приредио је и објавио у Сабраним делима Гаврило Ковијанић, 1978, омогућивши тек тада српској књижевној критици и историографији да о Бојићу стекне глобалан увид и да реалан суд.

Познат и слављен првенствено као аутор *Плаве гробнице*, песничког опела за српске војнике које је, болесне и измрцварене, смрт однела после искрцавања на Крф 1916, а чија су тела бацана у море поред малог острва Вида, као песник остао је у сенци великих претходника Дучића и Ракића, па је уз пренаглашавања недостатака, његова поезија неретко оцењивана као епигонска и патетична. Чулност његове љубавне лирике, интелектуалност и драматика родољубивих стихова утемељених на националним, библијским и класичним митовима и легендама посвећеним општим питањима смисла човековог бивствовања на земљи, сврстава га ипак међу најбоље српске песнике.

СВЕДОК СТРАДАЊА СОЛУНАЦА

Милутин Бојић је учесник Балканских ратова 1912. и 1913. године као и Првог светског рата. Драму „Урошева женидба“ коју је пренео преко Албаније 1915. године штампао је на Крфу, а збирку песама „Песме бола и поноса“ објавио је у Солуну. Из ове збирке је и песма „Плава гробница“ посвећена страдању српских ратника. И сам песник лично је гледао како савезнички бродови одвозе гомиле лешева које уз звуке војничких труба спуштају у море.

Лозане и Женева, да би се видео са пријатељима. У јануару 1917. премештен је са Крфа у Солун као чиновник Министарства унутрашњих дела. У јулу излазе *Песме бола и поноса*, а у новембру Бојић умире од туберкулозе, у двадесет и шестој години. Сахрањен је на гробљу Зејтинлик у Солуну, а његови посмртни остаци пренети су 1922. на Ново гробље у Београду.

Песникову заоставштину у рукопису и прилоге расуте по многим часописима (велики број оригиналних и преведених песама са француског, енглеског, бугарског, италијанског и руског, књижевне и позоришне рецензије, пародије, епиграми, разни новинарски чланци у којима се песник осврће на многе друштвене појаве, унутрашње и спољне дога-

Два су јасно одвојена пола у певању Милутина Бојића. На једној страни је изражавање егзалтираних осећања и расположења, чулност као тематска заокруженост, животни оптимизам. На другој страни је поезија сумње, меланхолије и туге из које провејавају песимистични тонови. Овај прелом је настао под деловањем спољашњих околности – балкански ратови, предосећај светског рата, голгота српског народа у Првом светском рату.

*

Има у Бојићевом певању једна особина која је одмах скренула пажњу књижевне критике: ритмичан, звучан, добро обликован стих, који настаје лако и спонтано. Тај стих је изражајно богат, врло речит, раскошан у сликама, снажан у осећањима, силовит у унутрашњем набоју и снази. И баш та лакоћа у писању стихова, то самонадолажење речи, постало је мана – Бојић је низао речи занет њиховом лепотом или звуком па се песма претварала у празну реторику.

У Бојићевој поезији, када се она посматра пажљиво и систематски, уочавају се неке озбиљније мане. На првом месту треба споменути тематску деконцентрацију: у току песме долази до промена у тематском и мисаоном тежишту да би се задовољиле неке версификацијске потребе – из тога произилази некохерентност и лабава композиција песме. Бојић је неговао егзалтирани и снажно обојен песнички исказ и то га је водило у декоративност и реторичност. Најзад, има код њега чисто версификацијских мана које указују на недорађеност и недовољну избрушеност стихова. Све наведене мане могу се разумети ако се има у виду песникову младост и врло кратак живот – тек што је закорачио у живот и поезију, стигла га је смрт.

Иако је живео само 25 година оставио је неизбрисив траг у српској књижевности. У свом кратком животу, ипак је стигао да опева патње и страдања српског народа кроз трагично повлачење преко Албаније, и на такав начин је овековечио језиву визију плаве гробнице код острва Вида – острва смрти. Али није дочекао да опева победе и ослобо-

3 Ници и брата у Тулону. Путује и до

ПЛАВА ГРОБНИЦА

Стојте, галије царске! Спустајте крме моћне!
Газите тихим ходом!
Опело гордо држим у доба језе ноћне
Над овом светом водом.

Ту на дну, где шкољке сан уморан хвата
И на мртве алге тресетница пада,
Лежи гробље храбрих, лежи брат до брата,
Прометеји наде, апостоли јада.

Зар не осећате како море мили,
Да не руши вечни покој палих чета?
Из дубоког јаза мирни дремеж чили,
А уморним летом зрак месеца шета.

То је храм тајанства и гробница тужна
За огромног мрца, к'о наш ум бескрајна.
Тиха као поноћ врх острвља јужна,
Мрачна као савест, хладна и очајна.

Зар не осећате из модрих дубина
Да побожност расте врх вода просута
И ваздухом игра чудна пантомима?
То велика душа покојника лута

Стојте, галије царске! На гробу браће моје
Завите црним трубе.
Стражари у свечаном опело нек отпоје
Ту, где се вали љубе!

Јер проћи ће многа столећа, к'о пена
Што пролази морем и умре без знака,
И доћи ће нова и велика смена,
Да дом сјаја ствара на гомили рака.

Али ово гробље, где је погребена
огромна и страшна тајна епопеје,
Колевка ће бити бајке за времена,
Где ће дух да тражи своје корифеје.

Сахрањени ту су некадашњи венци
И пролазна радост целог једног рода,
Зато гроб тај лежи у таласа сенци
Измеђ недра земље и небесног свода.

Стојте, галије царске! Буктиње нек утрну,
Веслање умре хујно,
А кад опело свршим, клизите у ноћ црну
побожно и нечујно.

Јер хоћу да влада бескрајна тишина
И да мртви чују хук борбене лаве,
Како врућим кључем крв пенуша њина
У деци што клићу под окриљем славе.

Јер, тамо далеко, поприте се зари
Овом истом крвљу што овде почива:
Овде изнад оца покој господари,
Тамо изнад сина повесница бива.

Зато хоћу мира, да опело служим
без речи, без суза и уздаха меких,
Да мирис тамјана и дах праха здружим
Уз тутавау муклу добоша далеких.

Стојте, галије царске! У име свесне поште
Клизите тихим ходом.
Опело држим, какво не виде небо јоште
Над овом светом водом!

ЗЕМЉА ОЛУЈЕ

Не додируј ме!

Мачеви дачки, секире Јапода,
Легии римске и хорде Татара,
Или витези с византијских вода,
Крвавили су ова поља стара.

И питом народ кад је пао на њих
Збратимио је орлове и челик;
Ту, где је мржња Већих против Мањих,
Сировом душом постао је велик.

Вековима се врх лешева клало
А земља, старог господарства сита,
Све ново жели, да, када би пало
И њему мачем опело прочита.

С позорја борци тонуше к'о сени,
А земља им је жедно мозак пила,
Крвљу су текли сви потоци њени
И дражила их Власт и дрска Сила.

И тако вечно ове исте стопе,
Крв нова сити. О, земљо олује,
Мрко ти чело страшне капи шкропе
И чудне химне изнад тебе хује!

Заразно твоји миришу олтари:
Ту век врх века у стенама спава.
Ево су дошли стари господари,
Јеси ли сита крви што спасава?

Ти ћутиш. Ветар кости развејава.

(1912)

ђење у које је чврсто веровао. Смрт га је затекла у тренутку његовог снажног песничког успона. По објави рата Милутин Бојић одлази у Ниш где при Врховној команди обавља дужност цензора. Приликом одступања преко Албаније налази се у саставу једне телеграфске јединице са специјалним задатком. По доласку на Крф једно време је провео у Обавештајној служби Врховне команди, да би нешто касније био прекомандован за Солун. Као сведок масовног умирања на острву Виду он пише своју најупечатљивију песму „Плава гробница“ која представља својеврсну творевину Бојићевог надахнућа. Преласком у Солун стигао је да објави збирку песама под насловом „Песме бола и поноса“, у овој збирци се налази 34 песама које је написао на Крфу и Солуну, за собом остављајући незаборавне стихове у једном трагичном делу српске историје. У Солуну је августа 1917. године избио велики пожар који је уништио половину вароши. Приликом овог пожара до темеља је изгорела и штампарија Акварионе у којој је била штампана његова збирка „Песме бола и поноса.“

Милутин Бојић преминуо је у Солуну у болници 8. новембра 1917. године. Сахрањен је на војничком гробљу на Зејтинлику, опроштајни говор на сахрани је читао књижевник Иво Ђипико. Крајем лета 1922. године пренешени су посмртни остаци Милутина Бојића у Београд где је сахрањен у породичној гробници на Новом гробљу (парцела 29, гробница 39, трећег реда). Његово петогодишње посмртно присуство на Српском војничком гробљу у Зејтинлику, међу ратницима које је много поштовао и волео остаће забележено као део историје овог на-

шег великог националног споменика у туђини.

Као и дуги песници тог доба, Бојић је тежио да постигне формално савршенство. Од свих облика стиха највише је неговао дванаестерац, који је код њега снажан, еруптиван, звонак, као и расположења која је њиме хтео да изрази. Већ у првим песмама испољио се као песник животне радости, чулне страсти и воље. *Верујем себи*, понавља он страшно и упорно у песми *Верују*, тој религиозно интонираној исповести вере у самог себе. У низу песама он скоро загрнутим гласом пева о појности живота и чулних уживања. И тамо где га је потакло незадовољство светом, његове речи не изражавају очајање и безнађе него потребу за делом, тежњу к самоистицању, тражењу излаза.

*

Милутин Бојић је и као човек и као песник био позван да напише песму о *земљи олује*. Сам је својим животом посведочио олујност своје домовине: за свега двадесет пет година живота до-

живео је и опевао три рата које је његова земља морала да води за одбрану чести и слободе. Најистакнутији песник родољубиве поезије онога времена, Бојић је поезијом оживљавао прошлост, сведочио о данашњици и веровао у будућност. Његове Песме бола и поноса казују о страдању, болу и патњи, али и о достојанству и поносу, које је његов народ показивао кроз немирну и тешку историју. Његове песме су израз поноса што је поникао на земљи олује и што та земља никада није поклекла и помирила се са судбином: у њој је стално живео отпор, патила је али се одржавала, страдала је али је излазила као победник — зато је песник осетио дужност да пева о болу и поносу своје земље и свога народа.

Наслов *Земља олује* синтетизује мноштво асоцијација и слика: олуја као природни феномен који наноси штету, изазива нелагодност и страх, угрожава живот; олуја као социјални феномен друштвеног метежа — устанака и буна; олуја као историјски феномен најразличитијих најезда које су угрожавале опстанак земље и народа. То је земља коју су вековима угрожавале недаће, али је она својим трајањем доказала снагу и неуништивост. Мото „Не додируј ме“ допуњава „портрет“ земље још једном особином: она не да на се, на сваки додир (атак на слободу и част) реагује бурно и снажно одбија „додире“. Стихови који следе треба да илустрију смисао који носе наслов и мото песме. „Олуја“ у овој песми има двојако значење: земља олује = олујна земља, која се олујном снагом брани; земља олује = земља над коју се стално надносе многе олује (опасности), тако да је она позната по тим олујама које су хујале изнад ње и по њој. ■

ВЕДРА СТРАНА СВЕТА

Аутор: Александар Чошрић

АФОРИЗМИ

Нема правде за све, јер су ограничени затворски капацитети.
 Ако они уђу у владу, ми ћемо изаћи из коже.
 Не кунем се више у хлеб. И он је намазан.
 Србијом гази страна чизма. Најчешће италијанске производње.
 Не подсећајте га на будућност! То је давно било.
 Апокалипса нас није преживела.
 Ако не знаш шта је добро, гласај за оне који се скупо продају!
 Марко је у руци држао буздован. А сада буздовани држе у руци и Марка, и Јанка, и Жику, и Мику...
 Од обећања може да се живи. Доказ за то су они који их у кампањама стално дају.
 Поставите ми спомен-плочу на згради док сам жив! Можда ћу после да се покварим.
 Побегли смо с фронта, али храбро, достојанствено и подигнуте главе.
 Велика Британија не жели Србију у Европској унији. Али и даље има оних који тврде да нас Британци не воле.
 Кад се Срби сложе, то се зове колективно лудило!
 Странци лако могу да науче српски језик. Нарочито ако су из Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе.
 Кад не функционишу везе, онда крчи желудац.
 Боље нам је што живимо у мраку. Много тога не морамо да гледамо.
 Административци имају осмочасовно радно време. У току радне недеље.
 Босна је подељена на равне части. Али нечасно.
 Изашли смо из лавиринта. Сада лутамо познатим путевима.
 Никако да почнемо да живимо као нормални људи. Не дају нам будале!
 На почетку беше реч. Ми смо још на почетку, јер никако да пређемо с речи на дела.
 Наш циљ је Брисел. Кад стигнемо тамо, више нећемо имати куд.
 У овој трагедији ни гледаоци се нису спасили.
 Друштва у транзицији не знају да ли су била у социјализму или комунизму. А тек не знају куда иду...
 Комунисти су захтевали самокритику. И сами су били свесни да нису ваљали.
 А да ли се они зову медиокритети, зато што су стално у медијима?!
 Највиђеније људе не желимо очима да видимо.
 Држим се златне средине, јер се никад не зна у којем ћемо смеру да идемо.

Највише убачених спавача има у редовима посланика. Њих ни прегласне дискусије не могу да пробуде.

Најпознатији самоубица који се разнео и повео у смрт хиљаде људи звао се – Југославија.

Може се главом кроз зид. Али, не користећи чело, него мозак.

Они пуцају на високо. Набавили су ракете земља-ваздух.

Не да не можемо да стигнемо до циља. Ми не можемо да дођемо ни до старта.

Потрудите се да први читалац ваше књиге не буде објективни критичар, јер он може да буде и последњи читалац!

Обећања се остварују. Штета за тако лепа обећања.

Ако не будете понављали за њима као папагаји, летеће перје!

У историји коју је написао победник, има много аутобиографских елемената.

Правда из објективних разлога не може да погледа истини у очи.

Ми стално ратујемо, јер нећемо да се помиримо с поразом.

САТИРИЧНЕ ПРИЧЕ

О владајућој партији

Циљ сваке странке је да освоји власт. А код нас је циљ и да, по освајању, власт никад више не изгуби. Да би вечно владала, странка дневно мења своје ставове. Прича људима оно што желе да чују, а скрива оно што не желе да виде. Уверава их да им је лоше због прошлости и да ће им бити боље у будућности. Садашњост не помиње. Битни су јој гласови на изборима и ћутање између избора.

Забрињава кад владајућа странка веома брзо постане владајућа партија!

Од партије која влада сви очекују бољи живот. Неко тако што ће се учланити у њу, а неко тако што ће је срушити с власти.

У владајућу партију се улази из уверења – да ћете добити бољи положај. Улази се и из љубави – према новцу и привилегијама. Члан се постаје и због програма – за доделу субвенција и повољних кредита. У редове режимске партије улази се да се ништа више не би чекало у редовима.

Важније је ући у владину партију, него изаћи с најбољег факултета. Важније је ћутати у партијским телима, него говорити на стручним скуповима. Важније је писати коментаре на интернету, него писати научне књиге.

Партијска књижица је постала наша Света књига.

Ко уђе у партију власти више не личи на себе, јер постаје млађи, виши, плављи, лепши, паметнији, образованији, невинији, стручнији...

ском партијом немају баш ништа заједничко!

Александар Чотрић

Седативи

Ово је наша прича и свако је од вас може испричати лепше и тачније од мене, али увек га спречи информација о каквом безначајном догађају који је ипак значајнији од ове приче. Но ти догађаји и нису толико безначајни колико се то чини на први поглед због тога што нам улепшавају живот, испуњавају време, служе као леп и нешкодљив седатив и има их толико да се њима може испуни-

дети га на дужи рок неопходним резервама драгоценог витамина Ц).

О четврто, по значају, догађају, (које смо, као што видите, неоправдано назвали безначајним), нећу говорити одмах, бар не пре него што објасним зашто овде наводим податке о којима ви знате више од мене, те би се моје излагање могло сматрати сувишним, а цео мој труд губљењем времена и одузимањем вашег времена кудикамо драгоценијег.

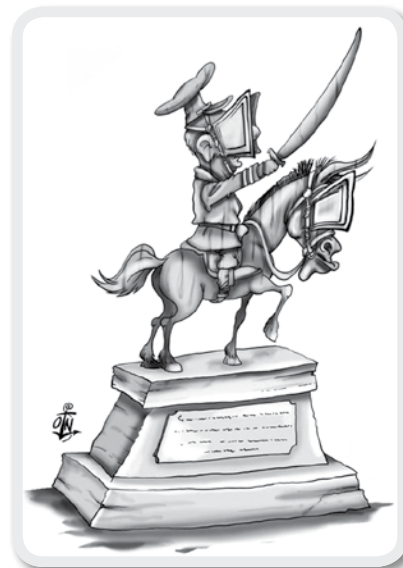
Десило се јуче, у среду. (Понедељак се користи за загревање, уторак за сазревање, среда за дешавања). Приметио сам, у запуштеном углу мог малог дворишта, два чудна младића. Бејаху неми и гледаху ме љутито. А ја сам се смешио као и обично, мада је то њима било необично, још више су се љутили због мог осмеха. Онај крупнији је испружио длан према мени како би ми дао до знања да се не приближавам иако ја нисам ни помишљао да направим тако ризичан потез. Затим други стави прст преко усана упозоравајући ме да се не сме причати, чиме ме увери да је у питању строго чувана, државна тајна. Онда онај нижи навуче на ноге гвоздене канџе и поче се вратити уз стуб таквом вештином да би се могла иста упоредити са вештином неке животиње, међутим, људи се не смеју упоређивати са животињама, јер су времена на време разумна бића, а животиње су, увек и без изузетка, неразумне.

Дакле, вештином мајмуна, младић се верао уз стуб у углу мог дворишта. Сетих се, док сам се дивно тој племенитој вештини, да овдашњи политичари, ретки новинари и гастарбајтери, (који, уз претходне две групације, играју значајну улогу у украшавању нашег лепог језика), за оби-

чан стуб користе назив бандера, иако се тај назив не односи на стуб већ на заставу. Можемо тај назив и дотерати, користећи се ијекавицом коју италијани тренутно више цене и доћи до речи бандиера.

Бандиере нисам превише ценио, најмање оне са којекаким звездама, звездицама, шљокицама. Немам лепо мишљење о идолопоклонству иако знам да су му уплашени поданици склони и да би на исти начин целивали кожу јежа или зечју шапу ако би се то од њих тражило. Заставе вероватно служе да би се њима обележила територија. На исти начин кућни љубимци обележавају територију, али белешке бледе, затим долазе други са новим белешкама, за њима трећи, четврти и тако у недоглед долазе многи а белешке бледе, бледе... Плашим се да би неки посетилац са стране ове људске ритуале могао сматрати недопустиво примитивним.

Ипак, вратимо се стубу у углу мог

дворишта чијем се врху приближавао онај вешт пењач. Помислио сам да ће из цера радничког комбинезона извући какву заставу са цветићима, птичицама или пак звездицама и окачити је, но он ме, као да је читао моје мисли, љутито погледа ситним очима пуним мржње и беса, затим извади из цера неки светлуцав предмет и увезбаним покретом прекиде проводник који је целих седам деценија водио наизменичну струју до моје убоге куће.

Тако сам остао у мраку и, што је много теже од мрака, лишен телевизије и интернета и свих оних информација о безначајним догађајима које испуњавају наш живот и које користимо као седатив. Како нисам могао да заспим, (тек сад сам постао свестан њихових вредности), одлучио сам да им подигнем споменик, да их овековечим, да напишем причу о једној од њих али не о било којој већ о четвртој по значају на мојој скромној ранг листи, а о њој између осталог и зато што се пре неког времена појавила ударна вест која говори о изменама и допунама Закона о спречавању и сузбијању неовлашћене производње, држања и промета димљеног свињског бута. Сетих се да је предлагач тог закона некада давно био мој уважени судска Најдан, човек кога смо сви волели.

Стефан Теодор

Викендица

То двоје метузалема ближили су се деведесетим, можда су и прешли коју годину, и некада, за време зе-

Достојевски је написао да је „човек без своје собе, човек без својег мишљења“. Код нас је човек без своје партије човек без својег мишљења. И без било чега другог.

Кад опозициона партија постане владајућа, промени се, па постане служба за запошљавање или агенција за бесплатна путовања по свету!

Кад уместо правне, буде успостављена партијска држава, владајућа партија је увек у праву. Таква партија тврди да не контролише медије. Можда је у праву, јер то више нису медији.

Многи политичари тврде да су они доследни, јер су увек искључиво у режимској партији!

Свака власт квари, а код нас се политичари покваре и пре него што дођу на власт. Кад такви преузму функције у држави, они покваре и све остало.

А кад партија изгуби власт, брзо и успешно се трансформише – у десет посвађаних и сукобљених опозиционих странака, које се око једног, ипак, слажу: да са бившом владајућом, корумпираном, криминалном и штеточин-

ти цео век и много векова, зато овде наводим само неколико догађаја опрезно користећи градацију од значајнијих ка мање значајним.

На првом месту је увек благ раст цене тоалетног папира који се убраја у безбедносно интересантне артикле, јер манипулација ценом истог може изазвати протесте, немире, у крајњем случају и грађански рат, што се у прошлости и дешавало, али је чувано и данас се чува као највећа тајна, а што је и наша обавеза, то јест да чувамо и негујемо ту тајну.

Друго место чврсто држи велики пад цене часовника једног кошаркаша који лоше игра у обласној лиги, а сам догађај и не би заузео тако значајну позицију да се није испоставило да је од наизглед скупоценог поклона оригиналан само оклоп.

Цело треће место запоседа једна усамљена буква, која се, због рупе у озонском слоју тик изнад ње, преобратила у велики шипак, што је изазвало невиђен раст производње уређаја за бушење озонског слоја, а што ће подарити човечанству један циновски шипак, (и снаб-

мље с носталгичним именом Југославија, били су у неком Већу, као кадрови оног безбожника којем је бог све што је тај шарлатан намислио и хтео да има дао.

Примали су дебеле пензије, незаслужено, јер да су добро радили свој посао земља се не би распала, и дрхтали су престрављени под светлом батеријске лампе кад сам их с фантомком на глави по поноћи у викендици дигао из кревета, цептећи, као да је васколика светла будућност тек пред њима.

Соколио сам их утехом да нисам убица и насилник већ само пљачкаш, те су мало повратили душу и гледајући ме с неверицом ђипнули су и дали ми новчанике, вајкајући се што нису понели више.

Рекох им да то убудуће чине, због цукела већих од мене – избројих неких 17.000 динара – и вратио сам им венчано прстење, задржавши бакин ланчић и минђуше.

Док сам превртао по фијокама и орманима, држали су се у ходнику за руке и уверавали ме да ће се раном зором вратити у Београд и подићи паре и послати ми колико кажем и где кажем.

Насух им по чашицу коњака, коју некако принеше устима, и извадих из фрижидера и омањег буржоаског бар-шанка затечену храну и ракије, које ми бакица умота и спакова у ранац.

Стојећи крај стола, замезетих пршуту уз ајвар и сир, причајући им о братству и јединству наших народа и народности, за које су се борили, и докрајчих бутелку иноземног капиталистичког белог вина.

Одлазећи, руковао сам се са њима, и закључао их, а мобилне и кључеве оставио им вани пред вратима.

Удисао пуним плућима свежину ветра – другачије се осећа створење божије кад има и неку пару у цепу, поготову ако се до ње поштеним радом па да га једеш у земљи Србији не може доћи.

Има наде, Милоше Петронијевићу, да од тебе постане човек.

Чиста је штета само што ми уместо тих стараца шака не допаде ма који посланик Скупштине Републике Србије, од деведесетих до дана данашњег, али остариће и они, неће до века на положајима бити, па ће их под старост пљачкати неко други, ако дотле не буду поубијани, јер друштвене околности се мењају, и можда ће их неко некад питати што у бесцење новопеченим капиталистима и скоројевићима, као што су и сами, испродаваше онолике фабрике и оволики народ без посла оставише и на улици истераше, а све у име демократије и пунећи властите цепове.

Милош Петронијевић

ВИЦОТЕКА

Фармацеуткиња

Разговарају две плавуше:

– А онда ми је рекао како је у почетку мислио да сам фармацеуткиња! Значи ли шта је то?

– Не знам.

– Нисам ни ја знала, али сам му за сваки случај опалила шамар.

Удаја

– Сутра се удајем! – похвали се плавуша својим колегама на послу.

– Хајде, погодите шта ради мој будући муж – усхићено упита присутне.

– Највећу глупост у животу! – викну у глас неколико мушкараца.

ЗАРОБЉЕНИК

У коцкарници

Стоје два крупнеа у коцкарници крај стола с коцкицама. До њих стиже zgodна плавуша, стави на сто 20 хиљада долара и каже:

– Надам се да је уреду ако се скинем гола, тако имам више среће.

Крупнеи се, наравно, сложе, плавуша се скине гола, баца коцкице и викне:

– Хајде драге коцкице, маме треба нова одећа!

Коцкице се зауставе и плавуша скочи од среће, загрли оба крупнеа вичући:

– Добила сам, добила! Хвала!

Затим покупи сав новац са стола, обу-

че се и оде.

Крупнеи се гледају и не верују да се то управо догодило. После неког времена један пита другог:

– Који је број добила?

– Појма немам, мислио сам да ти гледаш!

Часови алгебре

Плавуша се хвали пријатељицама: – Мој син иде на часове енглеског, немачког и алгебре. Сине, дођи реци нешто на алгебарском.

Зебра и сено

Зашто плавуша баца сено на улицу? Храни зебру.

Скривање

Оженио се човек плавушом и једног дана затекне непознатог мушкарца самог у кревету. Затим изнервирано отвори ормар и викну:

– Па, колико пута треба да ти поновим да он мора да се сакрије, а не ти!

Немој далеко

Препуна плажа. Мали Бранко је от-

пливао далеко од обале, па његова мајка устаде и викну:

– Бранко, немој да пливаш далеко! Могоа би да те ухвати грч!

У том тренутку устаје плавуша, која је лежала пет метара даље и викне свом сину:

– Перице, не иди тако далеко, има грчева!

Лифт

Запослила се плавуша као чистачица у великом трговачком центру.

Шеф јој на одласку каже: – Немојте заборавити да очистите и под лифта.

– А јел' на сваком спрату?

Рачунар

Зашто је плавуша ставила рачунар на под?

Да јој не падне систем.

Набујала река

Стајале бринета, црнка и плавуша испод моста, јер нису знале како да пређу набујалу реку пуну опасних риба. Онда искочи златна рибица и рече:

– Гледам вас већ пола сата и одлучила сам да свакој испуним једну жељу.

– Хтела бих да пливам најбрже на свету – рече црнка.

Поче да плива, али је убрзо поједоше рибе.

– Ја бих хтела гумени чамац – рече бринета.

Заплови, али када је била близу краја, рибе поједоше и њу и чамац.

Плавуша се замисли и рече: – Ја бих хтела мушку памет.

Риба јој испуни жељу, а плавуша викне:

– Јој, види мост!

Власник

Нађе плавуша књигу на клупи, а пријатељ је пита:

– Шта ћеш сада?

– Вратићу је власнику.

– А како знаш чија је?

– Па, лепо пише на њој: Иво Андрић!

Паркинг

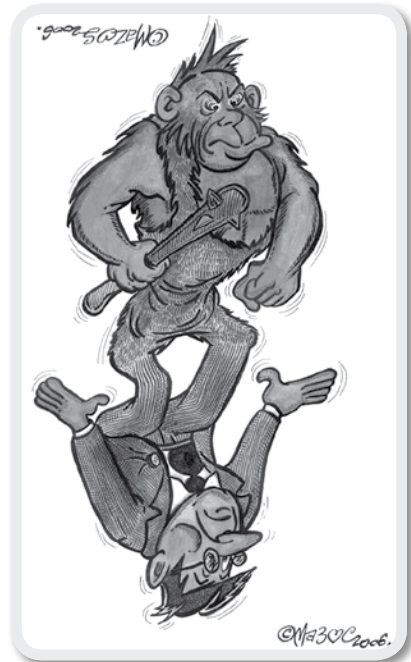
Дође жена у банку у Њујорку и затражи позајмицу од 5000 долара, на две недеље. Као гаранцију остави испред банке паркиран нови „ролс ројс“. Председник банке и службеници од срца су се насмејали на рачун плавуше, која је за позајмицу од 5000 долара оставила у залог аутомобил вредан 250.000 долара. Две недеље касније плавуша се врати, исплати дуг и надокнаду од 15,41 долара.

– Госпођице, веома смо срећни што смо пословали с вама. Трансакција је протекла глатко, али смо мало збуњени. Док сте били одсутни, проверили смо и сазнали да сте мултимилонерка. Оно што нас збуњује је, зашто сте се мучили са позајмљивањем 5000 долара?

– А где бих на другом месту у Њујорку могла паркирати свој аутомобил на две недеље за само 15.41 долара – одговори жена.

Скакање

Плавуша и бринета гледају поподневне вести у 18.00 часова. Репортер извештава о човеку који жели да изврши са-

моубиство са моста. Бринета се окрене према плавуши и каже:

– Кладим се у 500 долара да ће скочити!

– Договорено! – пристане плавуша.

Гледају развој ситуације... Човек је на крају скочио и плавуша даје 500 долара бринети.

– Не могу да прихватим новац – каже бринета. – Гледала сам вести у 17.00 и знала сам да ће да скочи.

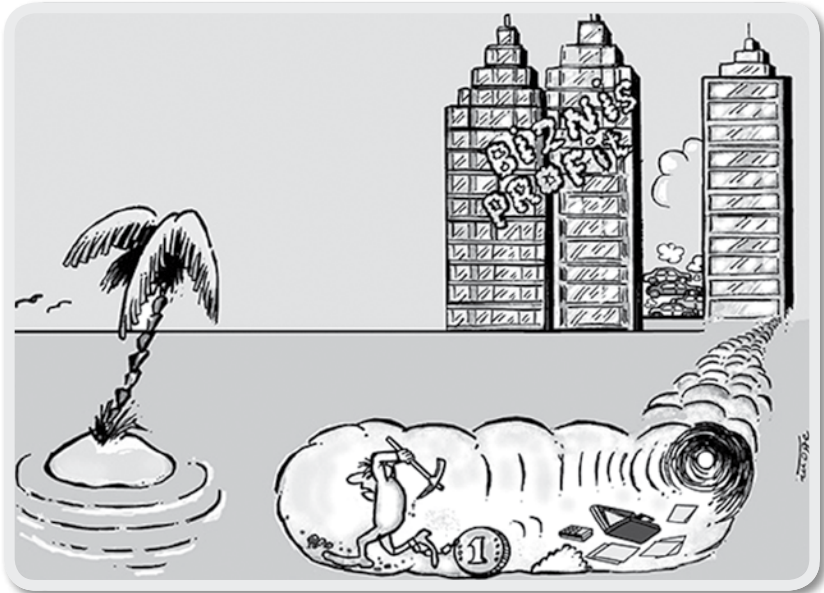
– Не, не, мораш да узмеш новац. Ја сам исто гледала вести у 17.00, али нисам мислила да ће опет да скочи.

Возачки испит

На семафору плавуша удара аутомобил испред себе. Љутити возач излази и виче:

– Јеси ли ти нормална? Да ли си уопште полагала возачки испит?!

– Сигурно више пута него ти! – одбруси му плавуша увређено.

AUTOR: MLADEN MARKOVIĆ	NARAŠTAJI S KRAJA XX VEKA	AZIJSKA DRŽAVA	GRAD U SLOVENIJI	PUTUJUĆI PRODAVAC IKONA	GLUMAC DEJMON	PRVO SLOVO GLAGOLJICE	URUGVAJ	VRŠITI SINTEZU							
JUNAK VOLTA DIZNIJA															
SEVERNO-AMERIČKI INDIJANAC							ITALIJA		MALI INDIJANAC IZ CRTAČA						
NEKADAŠNJI OBIČAJ UBIJANJA STARIH							HONDURAS		LUKSUZAN ŠVAJCARSKI SAT						
EX BELGIJSKA TENISERKA, ŽISTIN					BARUŠTINA				DOCENT						
NORVEŠKA		SATIRIČAR DOMANOVIĆ							VODITELJKA SANDRA DRAŠKOVIĆ						
ISLAND			UVIJENI KOLAČ						RADITI NA KULUKU						
SNAŽAN				ŠUPLJE ŠIPKE					HIRURŠKA CEVČICA						
SINOVLJEV ILI ČERKIN SIN					KASANJE				KRALJICA IZ DINASTIJE OBRENOVIĆ	LEKOVITA BILJKA, METVICA	VRSTA PECIVA (MN.)	ORGANIZACIJA RADA	VATIKAN	SRPSKI NOVINAR I DIPLOMATA, MILE	ZAŠTITNICA MEČAVE KOD STARIH SLOVENA
PEVAČ SA SLIKE	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
FINSKO PARNO KUPATILO						ZVEZDA U „ORLU“, ALTAIR U INAT							SOMBOR	KAZNENI UDARCI PRUTOM	
PROBIJATI SE KROZ ŠUMU							INFINITIV SOLI SIRČETNE KISELINE					DVOJE MLADUNČE SVINJE			
RASTVARAČ SKROBA U ŽELUCU								PERUANSKA LAMA	ST. DRŽAVA NA TIGRU						
SRPSKI PISAC, ALEKSANDAR								UŽIČANIN, ERA	ANTIČKA DRAMA						
ŠKOTSKA PEVAČICA LENOKS				ATLETIČARKA KRAVEC	ŽGOLJAVKO, SLABIĆ					VODA (LAT.)	NOVINARKA SVETL				
NIŠ			SKUPITI SE SA SVIH STRANA	DEFEKTI										AUSTRJA	PRIPADNIK NAZARENSKE SEKTE
ELEKTRON		KLAČENJE	VRSTA VINOVE LOZE											NOMEN	NE SCIO NAVIŠE
JADRANSKO OSTRVO					HUNSKI VOJSKOVOĐA	FR. VIŠAŠ, MIKAEL						EX FUDBALER, ALBERT	REKA U SIBIRU		
ORJENTALNA DVOKOLICA					GLUMICA AREPINA	GRAD U MJANMARU				POSUDE ZA CVEČE	MUŠKA PERIKA				
GRANIČNA TAKSA ZA UVOZ ROBE							NEPRIJATELJ FRANCUZA	POLIC, HOLBA							
ŽITELJI IMOTSKOG								TVORCI	ONOMATOPEJA LAVEŽA						
JOVANA ODMILA										NAJVEĆA GRČKA LUKA	RADIJUS				
PRIPOVETKA IVE ANDRIČA															

